

ÖRKKIMÖRKKIKÄSIKERHO
– vuorovaikutusleikki lapsen itsetunnon kohottamisen
ja rohkaisemisen apuna

Laura Kela ja Reetta Kyyrö
Opinnäytetyö, syksy 2009
Diakonia-ammattikorkeakoulu,
Diak Etelä, Helsinki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Kela, Laura & Kyyrö, Reetta. ÖRKKIMÖRKKIKÄSIKERHO – vuorovaikutusleikki lapsen itsetunnon kohottamisen ja rohkaisemisen apuna. Diak Etelä, syksy 2009, 72 s., 6 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus

Örkkimörkkikäsikerho – vuorovaikutusleikki lapsen itsetunnon kohottamisen ja rohkaisemisen apuna on työelämälähtöinen produktio, jonka tavoitteena on suunnitella, toteuttaa ja arvioida kahdeksan kerran kestoinen leikkikerho, jossa sovelletaan vuorovaikutusleikkiä ryhmätheraplay-menetelmän avulla ja sitä mallintaen.

Leikkikerho toteutettiin syksyllä 2008 vantaalaisessa yhteistyöpäiväkodissa. Leikkikerhoon osallistui neljä 4–5-vuotiasta lasta. Leikkikerhoon valittiin lapsia, jotka ovat päiväkodin suuressa lapsiryhmässä osoittautuneet ujoiksi ja jotka voisivat hyötyä leikkikerhon tarjoamasta rohkaisusta. Leikkikerhotuokiot suunniteltiin helposti päiväkodin arkeen sopiviksi. Jokaisella tuokiolla oli leikkejä, jotka haastoivat ja rohkaisivat lapsia.

Produktion arvioinnin tukena käytettiin osallistuvaa havainnointia. Havainnoinnin tueksi leikkikerhotuokiot videoitiin ja lisäksi arviointiin osallistui yhteistyöpäiväkodin henkilökunta. Produktion antamien kokemusten mukaan vuorovaikutusleikki on apuna lapsen rohkaisussa. Tuloksia yksittäisten lasten rohkaistumisesta saatiin jo kahdeksan kerran leikkikerhotuokioiden aikana, mutta lapsen itsetunnon vahvistamiseksi tarkoituksenmukaista olisi, että sama leikkikerhoryhmä olisi pidempi ja jatkuvampi prosessi.

Produktion aikana huomattiin, että leikkikerhon toteuttaminen päiväkodissa voi olla haasteellista resurssien vuoksi. Produktio kuitenkin osoitti, että vuorovaikutusleikkikerho on hyödyllinen ja mahdollistaa lasten yksilöllisen huomioinnin päiväkodin arjessa.

Asiasanat: Theraplay, vuorovaikutusleikki, päivähoito, itsetunto, produktiot, osallistuva havainnointi.

ABSTRACT

Kela, Laura and Kyyrö, Reetta

Encouraging children and building their self-esteem through interaction play.
72 p., 6 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Autumn 2009.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services.
Degree: Bachelor of Social Services.

The objective of this study was to prearrange, realize and assess an interaction play group for children aged 4 to 5 years old. The aim of the playgroup was to support a child's self-esteem and to encourage children.

This study was action research realized in partnership with a day care centre in Vantaa. We planned and realized a play group which included eight sessions during November and December 2008. In our interaction play group we adapted the Group Theraplay method.

We achieved our results through participative observation. As support for our observations we videotaped the playgroup sessions. We interviewed a childminder working with Group Theraplay in the day care centre.

This production showed that it is possible to encourage children during eight playgroup sessions. When it comes to supporting a child's self esteem, a longer period of time is needed to be able to confirm the positive changes in self-esteem.

Keywords: Group Theraplay, day care, self-esteem, action research.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 PRODUKTION TAUSTA JA TARKOITUS	8
2.1 Produktion tausta ja tavoitteet	8
2.2 Produktion osallistujat ja yhteistyötahot.....	9
2.3 Aiemmat opinnäytetyöt ja tutkimukset aiheesta.....	10
3 RYHMÄTHERAPLAY-MENETELMÄ	11
3.1 Theraplay-menetelmän taustaa.....	11
3.2 Ryhmätheraplay	12
3.3 Ryhmätheraplay-ryhmän suunnittelu.....	14
3.4 Ryhmätheraplayn soveltaminen	16
4 ITSETUNTO.....	17
4.1 Mitä itsetunto on?	17
4.2 Itsetunnon kehitys	18
4.3 Lapsi ja itsetunto	19
4.4 Lapsen itsetunnon vahvistaminen	20
4.5 Ujo lapsi ja tämän rohkaiseminen.....	21
5 OSALLISTUVA HAVAINNOINTI	23
6 LEIKKIKERHON SUUNNITTELU, TOTEUTUS JA ARVIOINTI	23
6.1 Leikkikerhon suunnittelu.....	23
6.2 Leikkikerhon toteutus	25
6.3 Ensimmäinen tuokio Örkkimörkkikädet.	27
6.4 Toinen tuokio ”Äiti ei antaisi tehdä kotona näin.”	31
6.5 Kolmas tuokio Naurua patjan alla.....	33
6.6 Neljäs tuokio ”Minä kyllä jaksan tosi kovaa.”	36
6.7 Viides tuokio ”Mä olisin uskaltanu hypätä tuolta katosta asti”	39
6.8. Kuudes tuokio Ollaan ihan hiljaa	41
6.9 Seitsemäs tuokio Hoivataan toisiamme.....	44
6.10 Kahdeksas tuokio ”Mä leikin myös enkelinä”	47

7 ARVIOINTI.....	51
7.1 Yhteistyöpäiväkodin arviointi	51
7.2 Lasten palaute leikkikerhosta	54
7.3 Oman työskentelyn arviointi	56
8 POHDINTA	59
8.1 Opinnäytetyöprosessi.....	59
8.2 Ajatuksiamme produktiosta	60
LÄHTEET.....	63
Liite 1: Teemahaastattelun kysymykset	
Liite 2: Kirje vanhemmille 1	
Liite 3: Kirje vanhemmille 2	
Liite 4: Laulujen sanat	
Liite 5: Leikit	
Liite 6: Aikajana	

1 JOHDANTO

Lasten yksilöllinen tukeminen päivähoitossa on haaste, johon pyritään kiinnittämään yhä enemmän huomiota. Päiväkotien arkea ovat suuret lapsiryhmät, kiire ja vähäiset resurssit. Yhtenä tärkeimpänä varhaiskasvatuksen päämääränä pidetään lapsen henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistämistä, mihin kuuluu keskeisesti jokaisen lapsen yksilöllisyyden kunnioitus (Stakes 2005, 13–14).

Lapsen yksilölliseen huomioimiseen tulisi olla aikaa arjen tilanteissa, mutta todellisuudessa usein huomionhakuisimmat ja vaativimmat lapset vievät huomion ujommilta lapsilta. Myös pienempien lasten hoidolliset tarpeet voivat viedä huomiota isommilta lapsilta, jotka hekin ovat todellisuudessa vielä pieniä, ja tarvitsevat aikuisen hoivaa ja läsnäoloa.

Kerran viikossa puolisen tuntia aikaa vievät vuorovaikutusleikkiryhmät tarjoavat mahdollisuuden ottaa lapsi yksilöllisen huomion ja hoivan kohteeksi. Samoin leikkiryhmä antaa mahdollisuuden kasvattajan ja lapsen suhteen kehittymiselle. Vaikka ryhmässä on neljäkin lasta, saadaan sillä tuotua lasten arkeen aitoa kasvattajan ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja hyviä hoivatilanteita. Mikäli ryhmien kesto on 10 kertaa, ehtii päiväkotivuoden aikana pitää jo monta leikkiryhmää, mikä mahdollistaa kaikkien päiväkotiryhmäläisten osannon.

Opinnäytetyössämme Örkkimörkkikäsikerho - vuorovaikutusleikki lapsen itsetunnon kohottamisen ja rohkaisemisen apuna suunnittelimme ja toteutimme vuorovaikutusleikkiä soveltavan leikkikerhon, joka toteutettiin syksyllä 2008 vantaalaisessa yhteistyöpäiväkodissa. Leikkikerhoomme osallistui neljä 4–5-vuotiasta lasta. Tarkoituksenamme oli käyttää ryhmätheraplayn eli vuorovaikutusleikin elementtejä pyrkien lapsen rohkaisemiseen ja itsetunnon vahvistamiseen. Käytimme kerhotuokioillamme vuorovaikutusleikkejä, jotka haastaisivat ja rohkaisisivat lapsia.

Valitsimme opinnäytetyömme aiheen Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöiden aihevälityksestä. Yhteistyöpäiväkotimme oli toivonut opinnäytetyön liitty

vän vuorovaikutusleikkiin. Olemme itse kiinnostuneita päiväkotikäisten lasten kanssa työskentelystä, ja tavoittelemme lastentarhanopettajan pätevyyttä. On todennäköistä, että tulemme työskentelemään päivähoidossa tai lastensuojelussa ja koemme, että saamastamme kokemuksesta ja tiedosta ryhmätherapya-menettelmiin liittyen ja vuorovaikutusleikkikerhon ohjaamisesta tulee olemaan hyötyä meille tulevana sosiaalialan työntekijöinä.

Vuorovaikutusleikki on tunnettu ja arvostettu työmenetelmä sosiaali- ja kasvatusalalla. Kokemus, jonka saamme opinnäytetyötä tehdessämme monipuolistaa mahdollisuuksiimme tukea ja huomioida sekä yksittäisiä lapsia että lapsiryhmiä, ja mahdollisesti myös lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Lisäksi kokemuksemme leikkikerhon vetämisestä antaa meille arvokkaita ryhmänohjaustaitoja ja herkkyyttä havainnoida lapsia.

*Minusta tuntui jopa siltä,
kuin ei Maan päällä olisi ollutkaan mitään sen hauraampaa.
Katselin kuunvalossa kalpeata otsaa, suljettuja silmäluomia,
hiussuortuvia, jotka värisivät tuulessa ja ajattelin:
Se, mitä näen on vain kuori. Kaikista tärkein on näkymätöntä.*

(Antoine de Saint-Exupéry: Pikku prinssi)

2 PRODUKTION TAUSTA JA TARKOITUS

2.1 Produktion tausta ja tavoitteet

Opinnäytetyön idea tuli vantaalaiselta yhteistyöpäiväkodiltämme. Yhteistyöpäiväkodin toive oli, että opinnäytetyö liittyisi ryhmätheraplay-menetelmään, ja yhdessä valitsimme näkökulmaksi lasten itsetunnon tukemisen ja rohkaisemisen. Päätimme toteuttaa opinnäytetyön produktiona ja toteuttaa leikkikerhon lapsille, jotka päivähoidossa ovat osoittautuneet ujoiksi ja vetäytyviksi.

Produktion tavoitteena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida kahdeksan kerran kestoinen leikkikerho, jossa sovelletaan vuorovaikutusleikkiä ryhmätheraplay-menetelmän avulla ja sitä mallintaen. Leikkikerhon tavoitteena olivat leikkikerhoon osallistuvien lasten rohkaiseminen ja heidän itsetuntonsa vahvistaminen. Lisäksi tavoitteena oli antaa yhteistyöpäiväkodin käyttöön malli vuorovaikutusleikin soveltamisesta.

Toivomme, että opinnäytetyöstämme oli hyötyä paitsi omalle ammatilliselle kehityksellemme, myös yhteistyöpäiväkodin henkilökunnalle. Toiminnan perusteella pystyimme antamaan arvokasta tietoa lapsista päivähoidon henkilöstölle, ja miksei myös leikkikerhoon osallistuvien lasten vanhemmille. Päiväkoti sai käyttöönsä leikkikerhon suunnitelmat, toiminnan rungon ja arvioinnin, joita henkilökunta voi työssään soveltaa ja käyttää hyväksi. Yhteistyöpäiväkodissa työskenteli vain yksi ryhmätheraplay-ohjaajan koulutuksen saanut henkilö. Produktion avulla on mahdollista lisätä vuorovaikutusleikin käyttöä muiden kasvattajien toimintaan. Leikkikerhossa käyttämämme leikit ja aktiviteetit ovat käyttökelpoisia lasten tukemiseen päiväkodin arjessa.

Leikkikerhon sekä oman toimintamme arvioinnin apuna käytimme osallistuvaa havainnointia. Osallistuvan havainnoinnin tueksi videoimme leikkikerhotuokiot. Opinnäytetyössämme kuvasimme leikkikerhon toteutusta kirjalliseksi puretun videomateriaalin sekä muistiinpanojemme pohjalta. Samoin leikkikerhomme arvioinnin teimme videomateriaalia sekä muistiinpanojamme hyväksikäyttäen.

Koimme tärkeänä, että valmiiseen opinnäytetyöhön tulee mahdollisimman to-
tuudenmukainen kuvaus kerhotuokioiden kulusta. Leikkikerhotuokioiden vide-
ointi mahdollisti palaamisen tilanteisiin, sekä tuokioiden tarkan kuvaamisen.

2.2 Produktion osallistujat ja yhteistyötahot

Toteutimme yhteistyöpäiväkodissamme leikkikerhoa yhteistyössä lastenhoitaja
Hannan (nimi muutettu) kanssa, jolla on ryhmätheraplay-ohjaajan koulutus.
Teimme yhteistyötä myös muun päiväkodin henkilöstön kanssa. Tärkeää oli
toimiminen yhteistyössä leikkikerhoon valittujen lasten vanhempien kanssa tie-
dottamalla heitä prosessin aikana.

Produktion kohderyhmänä olivat ensisijaisesti leikkikerhoon osallistuvat lapset,
joilla oli päivähoitopaikka yhteistyöpäiväkodissa. Pohdimme, kuinka rajaamme
leikkikerhoon osallistuvat lapset, sillä päiväkodissa olisi ollut varmasti monia
muitakin perheitä, jotka olisivat mielellään osallistuneet produktion. Yhteistyös-
sä päiväkodin kanssa päädyimme valitsemaan ryhmään meille ennestään tuttu-
ja lapsia. Koska tarkoituksenamme oli rohkaista lapsia ja kohottaa heidän itse-
tuntoaan, valitsimme neljä lasta jotka päiväkodin toiminnassa olivat osoittautu-
neet ujoiksi. Olimme huomanneet, että päiväkotien arjessa ujut lapset jäävät
helposti vaille aikuisten huomiota ja saattavat vetäytyä syrjään lapsiryhmien
toiminnassa. Tästä syystä pidimme tärkeänä, että tällaiset lapset saavat mah-
dollisuuden paitsi yksilölliseen hoivaan ja huomioon, myös haastaa itseään so-
pivasti rohkeutta vaativissa leikeissä.

Lisäksi kohderyhmänä olivat lasten perheet ja päiväkodin henkilökunta. Van-
hempia tiedotimme läpi prosessin kirjeiden kautta, sekä leikkikerhon aikana päi-
väkodin eteisessä olevan leikkikerho-vihon kautta, johon kirjasimme jokaisen
tuokion kuulumiset ja leikit. Opinnäytetyön valmistumisen aikoihin kutsuimme
vanhemmat päiväkodille tilaisuuteen, jossa esittelimme lopullisen työn. Toi-
vomme, että yhteistyöpäiväkotimme hyötyy produktiostamme, ja että päiväkodin
kasvattajat innostuvat soveltamaan vuorovaikutusleikkiä työssään.

Tärkeänä osana opinnäytetyöprosessiamme oli työmme työstäminen opinnäytetyöryhmäläistemme sekä ohjaavien opettajiemme kanssa.

2.3 Aiemmat opinnäytetyöt ja tutkimukset aiheesta

Vuorovaikutusleikkiä on aiemmin käsitelty opinnäytetöissä Diakonia-ammattikorkeakoulussa ja Laurea-ammattikorkeakoulussa. Tutustuimme omaa työtämme lähellä oleviin opinnäytetöihin ennen työskentelymme aloittamista. Huomasimme iloksemme, että opinnäytetöiden vuorovaikutusleikkiryhmät ovat saaneet lapsissa aikaan muutosta parempaan ja hyviä reaktioita vuorovaikutusleikin avulla. Tuli myös esille, että vuorovaikutusleikin tuntemuksen koetaan olevan hyödyksi kasvattajalle.

Aiheesta on aiemmin tehty esimerkiksi Diakonia-ammattikorkeakoulussa 2001 valmistunut Hilikka Nurminen-Onkalon opinnäytetyö Kokemuksia Theraplaymenetelmästä päivähoidon pienryhmässä (Nurminen-Onkalo 2001). Diakonia-ammattikorkeakoulussa on valmistunut myös Sini Kinnusen ja Marja Montosen opinnäytetyö Vuorovaikutusleikki työvälineenä päiväkodissa – Vuorovaikutusleikkikoulutuksen käyneiden lastentarhanopettajien kokemuksia (Kinnunen & Montonen 2008). Laurea-ammattikorkeakoulun aiheeseemme liittyvistä opinnäytetöistä tutustuimme Soile Lundbergin ja Sirkka Saarisen opinnäytetyöhön Vuorovaikutusleikkiä päiväkodissa – ohjaajien näkemyksiä Theraplayn osa-alueista (Lundberg & Saarinen 2006), Päivi Komokallion ja Päivi Ramfeldtin englanninkieliseen opinnäytetyöhön Superkids – lasten keskinäistä vuorovaikutusta tukeva vuorovaikutusleikkitoiminta (Komokallio & Ramfeldt 2006) sekä Minna Karoston ja Nora Tarmion opinnäytetyöhön Iloisen valkoiset legoleijonat – leikkikerho 6-vuotiaiden poikien vuorovaikutuksen tukena (Karosto & Tarmio 2007.) Olemme käyttäneet aiemmin tehtyjä opinnäytetöitä hyödyksi lähteiden etsimiseen.

3 RYHMÄTHERAPLAY-MENETELMÄ

3.1 Theraplay-menetelmän taustaa

Theraplay on Ann Jernbergin luoma hoitomenetelmä, jonka mallina hän käytti tervettä pikkulapsen ja vanhemman suhdetta. Theraplay-menetelmä hoitaa lapsen ja huoltajan vuorovaikutussuhteen häiriöitä pyrkimällä luomaan toimivan ja terveen vuorovaikutuksen heidän välilleen. Theraplay-hoitoa annetaan monenlaisissa ympäristöissä, kuten esimerkiksi kouluissa, mielenterveyden avoklinikoilla, sairaaloissa, kuntoutuslaitoksissa, yksityisvastaanotoilla ja kodeissa. Menetelmällä voidaan hoitaa kaiken ikäisiä pikkulapsista vanhuksiin, mutta useimmiten hoidettavien ikä on puolestatoista kahteentoista vuoteen. (Jernberg & Booth 2003, 29–30.) Menetelmä on vakiintunut käytettäväksi erilaisten ongelmien, kuten kiintymyssuhdehäiriöiden ja tunne-elämän vaikeuksien hoidossa (Mullen 2000).

Theraplay-menetelmässä keskeistä on aikuisen ja lapsen aito vuorovaikutussuhde, aikuisen määrätietoisuus ja aikuisjohtoisuus, hoivaavuus, leikinomaisuus ja lapsen tarpeiden huomiointi ja tämän terveyden ja voiman korostaminen. Hoidettavien häiriöiden juuret ovat usein varhaiskehityksessä. Theraplay-istunnoissa kiinnitetään huomiota mukavaan ja toimivaan ympäristöön. Yksilö-Theraplayssa on mukana lapsen vanhemmat tai pääasialliset huoltajat. (Jernberg & Booth 2003, 29–31.)

Theraplay-menetelmälle ei ole kehitetty suomenkielistä nimeä, mutta siitä käytetään termejä hoivaleikki ja vuorovaikutusleikki. Yksilöterapiaa käytetään tällä hetkellä Suomessa hyvin monimuotoisesti erilaisten varhaisvaiheiden kehityksellisten ongelmien ja vaikeiden traumaperäisten sopeutumishäiriöiden ja kiintymyssuhdeongelmien hoidossa (Suomen Theraplay-yhdistys ry 2008).

Suomen Theraplay-yhdistys perustettiin 1999. Yhdistyksen tarkoituksena on edistää nimikesuojatun terapiamuodon, Theraplayn, tuntemusta Suomessa ja vaalia sen oikeaoppisuutta. Yhdistys myös ylläpitää kansainvälisiä suhteita Yh-

dysvaltain Theraplay Associationiin ja muihin yhteistyökumppaneihin. Yhdistys järjestää koulutusta: peruskursseja, teemapäiviä ja ryhmäkursseja. Lisäksi yhdistys järjestää jäsenille tarkoitettua ryhmätyönohjausta. (Suomen Theraplay-yhdistys ry 2008.)

3.2 Ryhmätheraplay

Ryhmätheraplay, jonka suomenkielisenä nimenä käytetään vuorovaikutusleikkiä, soveltaa Theraplay-menetelmää lapsiryhmiin. Chicagossa Theraplay-koulutuksen saanut Sinikka Savola on kehittänyt menetelmää suomalaiseen kulttuuriin sopivaksi. Ryhmätheraplay ei ole terapiaa kuten Theraplay, vaan aikuisten ja lasten välistä ja lapsiryhmän keskeistä, etukäteen suunniteltua leikkiä ja toimintaa. Ryhmätheraplayn tavoitteena on tarjota lapselle haasteita, onnistumisen kokemuksia, myönteistä vuorovaikutusta ja rohkaisua. (Suomen Theraplay-yhdistys ry 2008.) Ryhmätheraplay antaa mahdollisuuden käyttää menetelmää useampiin lapsiin, mutta se ei korvaa yksilöterapiaa. (Jernberg & Booth 2003, 343.)

Ryhmätheraplayn eli vuorovaikutusleikin tavoitteina on kohottaa lapsen itsetuntoa ja lisätä yhteenkuuluvuudentunnetta, opettaa lapsia huolehtimaan itsestään ja toisistaan, sekä lisäämään luottamusta toisiin ihmisiin. (The Theraplay Institute 2009).

Ryhmätheraplay sisältää neljä sääntöä:

- Satuttaa ei saa. Tämä sääntö kuuluu Theraplayn hoivaavaan osa-alueeseen. Hoivaavan osa-alueen mukaan ohjaajan tulee viestittää, että toisen satuttaminen on epämiellyttävää ja samoin säilyttää hoivaava asenne koko ajan. Kaikki kolhut hoidetaan ja otetaan vakavasti. Hoivaa ei voida Theraplayn mukaan koskaan antaa liikaa, kun on kyse satuttamisesta ja sattumisesta.

- Pysytään yhdessä on sääntö, joka välittää vuorovaikutukseen houkuttavaa ja jäsentävää viestiä. Ohjaajan tulee pyrkiä yhdessä tekemiseen ja kaikkien osallistumiseen. Lapsia ei jätetä mistään syystä ulkopuolelle. Näin kehitetään lapsen kykyä keskittyä yhteiseen kokemukseen, oman vuoron odottamiseen, mielihyvän viivyttämiseen ja muiden välityksellä oppimiseen.
- Pidetään hauskaa on sääntö, joka viestittää haasteellisuutta ja leikkisyyttä. Tämä sääntö yhdistää ryhmän jäseniä ja lievittää suorituspainetta. Iloon, riemuun ja hauskuuteen tulisi pyrkiä joka tilanteessa
- Aikuinen johtaa. Tämän ohjeen mukaan aikuinen näyttää esimerkillään, kuinka ryhmässä toimitaan yhdessä muita satuttamatta ja pyrkii välttämään kieltosanoja ja käskemistä.

Säännöt ovat kehittyneet Theraplayn neljästä dimensiosta: rakenteellisuudesta, yhteisyydestä, hoivaavuudesta ja haastavuudesta. Teot ovat toiminnassa tärkeämmässä roolissa kuin sanat. (Jernberg & Booth 2003, 41–42, 345–347.)

Neljäs sääntö, aikuisjohtoisuus, tarkoittaa aktiviteettien tarkkaa suunnittelua ja sitä, että aikuinen tekee päätökset toiminnassa. (Jernberg & Booth 2003, 345–347.) Aikuisjohtoisuus ajatellaan Theraplay-menetelmässä viisaasti ja onnistuneesti käytettynä myönteisenä asiana. Taustalla on ajatus siitä, että turvallinen aikuinen johtaja ja selkeät säännöt auttavat lasta toimimaan vapautuneesti annettujen rajojen puitteissa ja iloitsemaan yhteisestä tekemisestä. Aikuisjohtoisuus antaa lapselle turvallisen olon. Theraplayn mukaan lapsikeskeisyys ja aikuisjohtoisuus eivät kumoa toisiaan. (Savola 2004.)

Ryhmätheraplay-tuokioiden aktiviteetit eli leikit voidaan jakaa jäsentäviin, yhteyttä rakentaviin, hoivaaviin ja haastaviin aktiviteetteihin. Aktiviteetit voivat olla samoja joita käytetään yksilö-Theraplayssa, tai niitä voidaan kehittää vaikkapa vanhoista ja tutuista leikeistä. (Jernberg & Booth 2003, 102–103.)

Jäsentävien aktiviteettien tavoitteena on auttaa lasta irtautumaan vuorovaikutustilanteiden kontrolloimisesta. Leikkejä ovat esimerkiksi käsipiirros, paperipalloseikkuri ja autonpesuseikkuri, joita mekin käytimme omassa leikkikerhossamme. Yhteyttä rakentavat aktiviteetit muodostavat lapsen yhteyden ja pitävät sitä yllä. Aktiviteetit voivat olla esimerkiksi varpaiden ja pisamien laskemiset tai tutut laulu- ja loruleikit, kuten ”harakka huttua keittää”. Hoivaavat leikit antavat lapselle kokemuksen siitä, että tämä on huolenpidon arvoinen. Aktiviteetit voivat olla vaikka tuttuja kehtolauluja tai omassa leikkikerhossamme käyttämämme vanu- tuppokosketus. Haasteleikit tulivat leikkikerhotuokioillamme tutuimmiksi. Haastavien aktiviteettien, kuten tyynypinon päältä hyppäämisen ja ilmapallon kuljetuksen, tarkoituksena on auttaa lasta tuntemaan olonsa varmemmaksi ja pystyvämmäksi. (Jernberg & Booth 2003, 363–373.)

3.3 Ryhmätheraplay-ryhmän suunnittelu

Ryhmän suunnittelu alkaa ryhmän kokoamisella. Päätetään ryhmän koko ja se, millaisia lapsia siihen otetaan mukaan. Ryhmä voidaan koota iän, aihepiirin tai käyttäytymismallien mukaan. Ryhmä voidaan koota myös erilaisten vuorovaikutustapojen perusteella, esimerkiksi siten, että ryhmään valitaan sekä passiivisia että yliaktiivisia lapsia. Periaatteena on kuitenkin, että mitä enemmän lapset tarvitsevat tukea tai mitä rikinäisempiä lapset ovat, sitä pienempi tulee ryhmän olla ja sitä enemmän lapset tarvitsevat suoja. (Jernberg & Booth 2003, 348–350.)

Lasten kanssa työskenneltäessä suositellaan, että ryhmänjohtajia on kaksi. Tiimityöskentely on tärkeää myös lasten turvallisuudentunteen kannalta, joten johtajapari tulisi valita huolellisesti. Yleensä ohjaavista aikuisista toinen on vastuussa ohjaamisesta ja toinen avustaa ja tukee tätä. Theraplayn aikana on tärkeää varata aikaa suunnitteluun, valmistella tuokio huolellisesti, ratkaista etukäteen kaikki mahdolliset odotettavissa olevat ongelmat ja työstää terapiatuokion tapahtumat jälkikäteen yhdessä työparin kanssa. (Jernberg & Booth 2003, 348–350.)

Lapsille tulee tarjota kestävä ja varmat olosuhteet, ja siksi suunnittelussa tulee ennakoida odotettavissa olevat ongelmat. Tuokion pituuden suunnitteluun vaikuttavat paitsi lasten ikä ja keskittymiskyky, myös ryhmän koko ja psyykkisten vaikeuksien vakavuus ja laatu. Yleensä tuokio kestää noin 30–45 minuuttia. Jotta ryhmätheraplay olisi tehokasta, tulisi istuntoja pitää vähintään kerran viikossa. Luonnollisesti, mitä useammin ryhmä kokoontuu, sitä tehokkaammin yhteenkuuluvuudentunne kasvaa. (Jernberg & Booth 2003, 348–350.)

Ryhmätuokioon kuuluu kaksi rituaalia, tarkistustoimet ja herkkuhetki. Jokaisen vuorovaikutusleikkituokion alussa lapset tarkistetaan yksilöllisesti ja jokaiseen lapseen vuorollaan keskittyen. Lasten tarkastamista kutsutaan usein voidehoivaksi tai ”pipien hoidoksi”. Syöttämisessä ryhmän jäsenet luottavat siihen, että toinen pitää hänestä huolta, jakavat omastaan ja antavat toisille hoivaa. Malli suupalan ottamisesta toisen kädestä on otettu pikkulasta syöttävästä äidistä, tärkeimmästä hoivakokemuksesta, jossa lapsi jättäytyy täysin toisen armoille. (Jernberg & Booth 2003, 347–348.)

Ryhmätheraplayn kulkuun kuuluu kolme vaihetta: lyhyt aloitusvaihe, keskivaihe ja päätösvaihe. Aloitusvaihe kestää kolmesta viiteen tuokioon ja siinä suurin osa aktiviteeteistä on sellaisia, jotka auttavat lasten tutustumista toisiinsa. Alkuvaiheessa esitellään myös ryhmän säännöt, rituaalit ja ilmapiiri. Keskivaiheessa voidaan jo valita sellaisia aktiviteettejä joihin vaaditaan enemmän luottamusta, itsekontrollia ja yhteistoimintaa. Ryhmän jäsenet oppivat leikkien kautta paitsi kiihtymään, myös rauhoittumaan yhdessä. Päätösvaiheen tulee valmistaa lapsia ryhmän päättämiseen. (Jernberg & Booth 2003, 350–354.)

Vanhempia tulisi tiedottaa ryhmätheraplay-toiminnasta, ja heitä kannustetaan ottamaan aktiviteettejä esille myös kotona. Tällöin ryhmään liittyvä ilmapiiri mahdollisesti siirtyy myös perheeseen. (Jernberg & Booth 2003, 354–357.)

3.4 Ryhmätheraplayn soveltaminen

Ryhmätheraplay-ohjaajan nimikettä voi käyttää vain henkilö joka on suorittanut hyväksytyn koulutusohjelman. Koulutusta Suomessa tarjoaa Suomen Theraplay-yhdistys ry ja sen hyväksymät kouluttajat. Koulutukseen voi osallistua henkilö, jolla on kasvatustai terveydenhoitoalan korkeakoulututkinto tai ammatillinen loppututkinto. (Suomen Theraplay-yhdistys ry 2008.)

Suomen Theraplay-yhdistys ry:n hallituksen jäsen ja ryhmätheraplay kouluttaja ja työnohjaaja (koul.) Mari Kujansuu-Väre kertoo, ettei vuorovaikutusta voi kukaan rekisteröidä omiin nimiinsä, mutta Theraplay on rekisteröity ja nimikesuojattu nimike. Vaikka ryhmätheraplay ei olekaan terapiaa, ollaan siinä tekemisissä syväluotaavien asioiden kanssa. Ryhmätheraplayssa on elementtejä, jotka voivat herättää lapsissa vahvojakin tunteuksia ja jos aikuinen ei tiedä mitä tekee, on siinä omat vaaransa. Ryhmätheraplay-ohjaajaksi kouluttautuminen on pitkä prosessi ja sen tarkoituksena on, että työntekijä saa riittävät taidot ja valmiudet selviytyä haastavimmistakin tilanteista. Kujansuu-Väreen mukaan ryhmätheraplayssa olevat elementit ovat kuitenkin vapaasti käytettävissä ja on hienoa jos niitä sovelletaan. Kujansuu-Väre kertookin, että yhdistys toivoo Theraplayn ajatusmaailman siirtyvän eteenpäin. (Kujansuu-Väre, haastattelu 8.4.2009.)

Yhteistyöpäiväkotimme yhteyshenkilö Hanna pitää päiväkodin ryhmätheraplaytuokiot yhdessä Seijan (nimi muutettu) kanssa, joka toimii tuokioilla avustajan roolissa. Seijalla ei ole ryhmätheraplay-koulutusta. Hannan mukaan ryhmätheraplayta pystyy soveltamaan mikäli omaa tarpeeksi kokemusta aiheesta.

Hanna: Seija on niin vanha konkari siinä, se on monta vuotta mun kanssa sitä vetänyt. Sekin pystyis sen vetämään ihan yhtäläillä vaikka ei sillä oo koulutusta. Se on kuitenkin niin simppele se kulku et tänäänkin kun mä pitkäst aikaa alotin niin mä en ehtinyt kauheesti suunnittelemaan mut se meni tosta vaan. (Lastenhoitajan haastattelu 2009.)

Hanna kertoo myös, että kasvattajana hän ottaa kaikista oppimistaan asioista parhaat palat ja soveltaa niitä. Soveltamalla ja yhdistelemällä saa räätälöityä juuri tietyille ryhmälle sopivaa toimintaa. Näin uskomme muidenkin kasvattajien toimivan. Meille on myös kerrottu siitä, kuinka kasvattajat ottavat ryhmätherapian periaatteet usein luontevasti arkitilanteisiin lasten kanssa.

4 ITSETUNTO

4.1 Mitä itsetunto on?

Itsetunto voidaan nähdä minäkäsityksen affektiivisena ja arvioivana ulottuvuutena. Minäkäsitys eli minäkuva on yksilön kokonaisnäkemys itsestään. Minäkäsitys kertoo, millaisena yksilö pitää itseään. Minäkäsitykseen kuuluu kognitiivinen puoli, eli ihmisen tieto itsestään, sekä ihmisen affektiivinen ja arvioiva suhtautuminen itseensä. Itsetunto on yksilön henkilökohtainen arvio omista onnistumisistaan, kyvyistään ja omasta arvostaan. (Aho 1996, 9–10.)

Ahon (1996) mukaan itsetunnon voidaan nähdä sisältävän kolme osa-aluetta: itsetietoisuudella tarkoitetaan neutraalia itsensä havaitsemista, Itsetuntemus kuvaa yksilön tietoisuutta omista heikkouksistaan ja vahvuuksistaan ja itsearvostus on sitä, miten arvokkaana yksilö pitää itseään. (Aho 1996 10.) Päivi Koivisto määrittelee tutkimuksessaan itsetunnon henkilön päätelmäksi omasta arvostaan, merkityksestään ja pätevydestään (Koivisto 2007, 32.)

Cacciatore, Korteniemi-Poikela ja Huovinen (2008) kertovat itsetunnon peruskahdeksikosta. Malli kertoo itsetunnon rakenteen. Itsetunnon peruskahdeksikkoon kuuluvat näkemys omasta merkityksestä, käsitys omasta kehosta, oman reviirin rajat, käsitys ympäristön turvallisuudesta, mielikuva sukupuoliroolista, käsitys seksuaalisuudesta, käsitys aggressiosta sekä mielikuva omasta elämänsäkaaresta. (Cacciatore ym. 2008, 148–149.)

Jos ihmisellä on hyvä itsetunto, on hänen minäkuvansa myös ”totuudenmukainen”. Tällöin ihminen tunnistaa paitsi vahvuutensa, myös heikkoutensa. Ihminen, jolla on hyvä itsetunto näkee hyvät ominaisuutensa tärkeämpinä kuin huonot. Keltikangas-Järvinen nimittää itsetuntoa myös itsearvostukseksi. Hyvään itsetuntoon kuuluu, että ihminen näkee oman elämänsä arvokkaana ja ainutkertaisena. Samoin hyvään itsetuntoon kuuluu se, että ihminen kykenee arvostamaan muita ihmisiä. (Keltikangas-Järvinen 1994, 17–19.)

4.2 Itsetunnon kehitys

Itsetunnon perusta kehittyy jo pienen lapsen ja vanhemman välisessä tunteisessa. Itsetunnon kehityksessä tärkeää on se, miten hyväksytyksi ja rakastetuksi lapsi kokee itsensä. (Aho & Heino 2000, 18.)

Minä kehittyy ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Pienellä vauvalla on heti syntymän jälkeen kyky hyötyä lapsen ja vanhemman välisestä vuorovaikutuksesta niin, että minä voi lähteä rakentumaan. Kehonkaavan muodostuminen eli kehollisen minän syntyminen on minän ensimmäinen vaihe. Tässä vaiheessa lapsi havaitsee olevansa fyysisesti erillinen muista ihmisistä ja ulkomaailmasta. Lapsen minän kehitys perustuu lapsen ja ympäristön vuorovaikutukseen: lapsi tekee jotain ja ympäristö vastaa siihen. (Keltikangas-Järvinen 1994, 100–101, 103.)

Noin kaksi-seitsemänvuotiaana lapsi on kehityksessään esioperationaalisessa vaiheessa, ja hänen ajattelussaan ja toiminnassaan korostuu minäkeskeisyys. Lapsi on haavoittuvainen ja pelkää, ettei aikuinen arvosta häntä. (Aho & Heino, 2000, 18.) Intuiivisen ajattelun kaudella, lapsen ollessa noin neljä – seitsemänvuotias hän on sitoutunut omaan näkökulmaansa (Ahonen ym. 2006, 20). Lapsen kehityksessä kaikelle on oma herkkyyuskautensa. Tärkein kehitystapahtuma kahden ja neljän vuoden välillä ja vähän sen jälkeenkin on oman itsen löytäminen sekä persoonallisuuden ja sosiaalisten taitojen kehittäminen. Lapsi opettelee leikin avulla toden ja mielikuvituksen välistä eroa ja tutustuu samalla itseensä. Leikin avulla lapsi harjoittelee elämälle välttämättömiä taitoja, sekä rakentaa

ja kehittää persoonallisuuttaan ja tunne-elämäänsä, älykkyyttään ja sosiaalisia taitojaan. Viisi-seitsemänvuotiaan kehitysvaiheessa lapsi pystyy tarkastelemaan asioita myös muiden näkökulmasta ja ymmärtää, että tältä odotetaan erilaista käyttäytymistä eri tilanteissa. (Keltikangas-Järvinen 1994, 105–108.)

4.3 Lapsi ja itsetunto

Hyvän perustan itsetunnon saanut lapsi arvostaa itseään, tämä viestittyy usein hänen olemuksestaan. Hyvän itsetunnon ulospäin näyttävä, ystävällisen oloinen ihminen saa ystäviä ja hyvää kohtelua osakseen. Tällainen ihminen pääsee helpommin elämässä eteenpäin. Lapsi, jolla on hyvän itsetunto, viihtyy yleensä sekä yksin että lapsiryhmässä. Lapsi suhtautuu toiveikkaan luottamuksellisesti itseensä, ympäristöönsä ja tulevaisuuteen. Hyvä itsetunto antaa lapsen olla oma itsensä ja olla omaa mieltä. Tasapaino oman itsensä kanssa auttaa lasta myös kuuntelemaan muiden mielipiteitä, eikä tällä ole tarvetta alistaa muita. (Cacciatore ym. 2008, 14–15.)

Itseään vähättelevä lapsi ilmaisee omaa hätäänsä olemuksellaan, minkä muut helposti aistivat. Omiin oloihinsa vetäytyvä, joskus jopa alistunut ja masentunut lapsi jää helposti syrjään, joskus jopa kiusatuksi. (Cacciatore ym. 2008, 14–15.)

Lapsi rakentaa itsetuntoaan laskemalla yhteen erilaiset viestit, joita tavoittaa. Näitä ovat esimerkiksi kaverien kommentit, aikuisten käyttäytyminen ja sanattomat viestit. Lapsi arvioi jokaisen signaalin merkityksen kulloisessakin tilanteessa, ja päättää tuleeko hänen muuttaa itseään. Tähän jatkuvaan prosessiin vaikuttavat lapsen omat kyvyt hahmottaa ja ymmärtää asioita. Kokonaiskuva syntyykin erilaisten viestien kilpaillessa ja yhdistyessä keskenään, jolloin syntyy mahdollisimman realistinen ja toimiva minäkuva. Jatkuvasti muuttuva itsetunto kannustaa ja jarruttaa ihmistä. Lasta ohjaavat ympäristön lisäksi myös kehitykseen liittyvät vaiheet ja vähitellen rakentuvat omat uskomukset ja arviot itsestään. (Cacciatore ym. 2008, 39–40.)

4.4 Lapsen itsetunnon vahvistaminen

Päivi Koiviston tutkimuksen mukaan lapsen itsetunnon vahvistaminen alkaa kasvattajan tutkimusmatkasta omaan itseen. Omien kasvatuskäytäntöjen ja toimintatavan kriittinen tutkiminen vaatii kasvattajalta itseltään riittävän vahvaa itsetuntoa tai sen vahvistumista. Koiviston mukaan tärkeimpänä tekijänä lapsen itsetunnon vahvistamisessa on aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus. Tästä syystä on kasvattajan tunnettava oma vuorovaikutustapansa jokaiseen lapseen yksilönä. Kasvattajan on kiinnitettävä huomiota sekä sanattomaan että sanalliseen vuorovaikutukseen, ja siihen, että vuorovaikutuksessa on pääasiallisesti myönteinen sävy. (Koivisto 2007, 148.) Jari Sinkkosen mukaan katseilla, äänenpainoilla ja muilla ei-kielellisillä viesteillä on lapsen itsetunnon kannalta suuri merkitys (Sinkkonen 2008, 207). Vuorovaikutuksen tulisi olla aidosti kohtaavaa ja kuuntelevaa (Cacciatore ym. 2008, 264–265).

Turvallinen kuva hoitajasta on itsearvostuksen ja itsetunnon pohja (Viljamaa 2008, 33). Aikuisen läsnäolo arjessa on tärkeää, itsetunnon haavoja ei voi havaita, jos ei ole paikalla ja kuuntele lasta (Cacciatore ym. 2008, 264). Lapselle maailma, jossa ei voi luottaa aikuiseen, on hyvin epävarma paikka. Kasvattajan tulisikin pyrkiä siihen, että lapsi saisi kokea olevansa vahva, arvokas ja pystyvänsä vaikuttamaan omiin asioihinsa. (Aho 1996, 21–25.)

Lapsen henkilökohtainen huomiointi on tärkeää hyvän vuorovaikutuksen kannalta. Koska lapset ovat erilaisia persoonallisuuksiltaan, kyvyiltään, taidoiltaan ja kokemusmaailmaltaan, on jokaisen lapsen itsetuntoa vahvistettava yksilöllisesti. Tällöin aikuisten tulee tuntea lapset myös yksilöllisesti. Yhteistyö vanhempien kanssa antaa kasvattajalle lisää tietoa lapsesta. Itsetunnon vahvistaminen edellyttää että lapset saavat jakamatonta, henkilökohtaista huomiota. (Koivisto 2007, 149–150.)

Tärkeää on keskittyä lapsen vahvuuksien tukemiseen. Myönteisen ja kannustavan palautteen antaminen auttaa lasta kehittämään sekä selviytymis- että sopeutumiskykyään. Mikäli lapsella on häilyvä itsetunto, vaatii tämä kasvattajilta

hyvää, hellävaraista palautetta. Mikäli lapsi tuntee olonsa turvalliseksi, saattaa epäonnistumisen pelko hälvetä. Lasta tulisikin ohjalla pois itseä moittivasta ajattelutavasta kohti ratkaisuja etsivää ajattelua. Virheen tehnyt ja itsetuntokuopassa oleva lapsi tarvitsee erityistukea. (Cacciatore ym. 2008, 16–17, 265.)

Mielestämme on tärkeää huomioida, että lapsen itsetunto myös muuttuu jatkuvasti. Kokemus omasta minästä vaihtelee ja itsetunto voi olla riippuvainen vuorokauden ajasta ja päivän tapahtumista. Lapsen elämässä itsetuntoa koettelevat esimerkiksi levottomuus, pelot ja jännittäminen. Lapsi saattaa jännittää suurelta tuntuvaa tehtävää ja aikuisen antamat negatiiviset signaalit voivat aiheuttaa levottomuutta. (Cacciatore ym. 2008, 26–33.) Myös uuden leikkikerhon aloittaminen saattaa jännittää lasta. Huomasimme, että lapset antoivat hieman erilaisen kuvan itsestään ensimmäisellä leikkituokiolla. Myöhemmin tilanteiden tultua tutuksi, myös lapset rohkaistuivat olemaan omia itsejään.

4.5 Ujo lapsi ja tämän rohkaiseminen

Ujous tarkoittaa epämiellyttävyyden tunnetta sosiaalisissa tilanteissa. Ujous on sosiaalinen kokemus, joka viittaa vaikeuteen toimia uusien ihmisten kanssa ja ilmaista tunteitaan ihmissuhteissa. Ujous ei kuitenkaan tarkoita samaa kuin arkuus, eikä ujous sulje pois ihmisen aloitekykyisyyttä. Ujo ei ole myöskään pysyvästi jännittynyt, vaan ujo ihminen voi olla ujo esimerkiksi sellaisten ihmisten läheisyydessä, joiden positiivisesta suhtautumisesta tämä ei ole vakuuttunut. (Keltikangas-Järvinen 2004, 258–261.)

Ujouteen liitetään usein negatiivisia asioita. Ujouteen liittyy kuitenkin usein esimerkiksi kykyä empatiaan. Tutkimusten mukaan ujous ei myöskään johda käytöshäiriöihin tai sosiaalisiin ongelmiin. Ongelmia aiheuttaa enemmänkin se, että ujouteen liittyvät virhekäsitykset ja ennakkoluulot voivat johtaa yksilön syrjäytymiseen. (Keltikangas-Järvinen 2004, 261.)

Ujo lapsi saattaa olla hyvinkin kiinnostunut muiden lasten seurasta, mutta tarvitsee rohkaisua leikkeihin mukaan pääsemiseksi. Lapsen ujous voi olla tempe-

ramenttipohjaista estyneisyyttä uusissa tilanteissa, eikä siinä välttämättä esiinny esimerkiksi aikuisille tyypillistä ahdistuneisuutta. Voikin olla ettei aikuisen ja lapsen ujoudesta puhuttaessa puhuta samasta asiasta. (Keltikangas-Järvinen 2004, 260–261.)

Ujolta ihmiseltä puuttuu usein kyky uskoa itseensä, mikä on seurausta kokemuksista, joita ihmisellä on ollut, ei synnynnäisestä ujoudesta. Tätä tunnetta voidaanakin kutsua ujouden sijasta sosiaalisen itseluottamuksen puutteeksi. (Keltikangas-Järvinen 2004, 261.) Ujolla lapsella on usein vaatimaton käsitys itsestään, ulkonäöstään tai taidoistaan. Hänen mielestään muut tekevät kaiken paremmin, ja hän uskoo oman onnistumisensa olevan vahinko. Aikuisen tulisi kunnioittaa lapsen erityislaatuista ja antaa tämän tehdä aloitteita omaan tahtiinsa. Ujon lapsen temperamentti vaatii turvalliset olosuhteet tulla esiin. Erityisesti ujoon lapseen on rakennettava luottamuksellinen suhde. (Viljamaa 2008, 24–25.)

Kovin ujosta lapsesta ei tuskin tule koskaan aikuista, joka nauttii keskipisteenä olemisesta. Eikä tarvitsekaan. Jokainen voi kuitenkin hyvässä ympäristössä ja myönteisten kokemusten avulla oppia rohkeammaksi. Hallitsemattomuus ja yllätyksellisyys voivat saada ujon lapsen kääpetyään kuoreensa, mutta rauhallisesti edistyttyäessä aikuinen voi rohkaista lasta uskomaan itseensä. Kun lapsi osaa, jaksaa ja pärjää, hän oppii vähitellen luottamaan itseensä ja ujous karisee onnistumisten myötä. Lapselle on tärkeää, että pienetkin onnistumiset huomataan. Lapsi haluaa yrittää uudelleen, mikäli saa rohkaisevaa kiitosta. (Viljamaa 2008, 25, 29.)

5 OSALLISTUVA HAVAINNOINTI

Perehdyimme leikkikerhotuokioilla tapahtuvaan kanssakäymiseen ja ihmissuhteisiin osallistuvan havainnoinnin avulla, ja käytimme sitä arvioinnin tukena produktiossamme.

Leikkikerhotuokiot olivat järjestettyjä tilanteita, joissa paitsi käytimme suoraa havainnointia ja vuorovaikutusta, myös teimme muistiinpanoja ja haastatteluja, ja analysoimme ne. Havainnoinnin apuna meillä oli videoimamme leikkikerhotuokiot. Osallistuvaa havainnointia voidaan tehdä myös tutkimuskohteen luonnollisessa ympäristössä. Sitä käytetään yleensä ymmärtävään tulkitsemiseen sekä toiminnan ja käyttäytymisen kuvaamiseen. (Törrönen 1999, 221–223.)

Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija tarkkailee omia ja muiden reaktioita. Tutkija tuntee itsensä sekä ulkopuoliseksi että osalliseksi. Tutkija myös tarkkailee itseään ja kirjoittaa muistiinpanoja. Osallistuva havainnointi vaatii tutkijalta jatkuvaa, intensiivistä kuuntelua, katselua ja keskustelua, mikä taas vaatii uteliaisuutta ja tarkkaavaisuutta. Tutkijan tulee kyetä huomaamaan sellaisia asioita ja yksityiskohtia jotka arkielämässä jäisivät huomaamatta. (Törrönen 1999, 221–223.)

6 LEIKKIKERHON SUUNNITTELU, TOTEUTUS JA ARVIOINTI

6.1 Leikkikerhon suunnittelu

Aloitimme leikkikerhon suunnittelun keväällä 2008, kun tutustuimme yhteistyöpäiväkotiimme harjoittelun kautta. Tällöin olimme mukana ryhmätheraplaytuokioilla ja selvitimme ryhmätheraplayn perusteita. Saimme yhteyshenkilöksemme päiväkodin lastenhoitajan Hannan (nimi muutettu), jolla on ryhmätheraplay-ohjaajan koulutus. Harjoittelun aikana teimme alustavan suunnitelman kahdeksan kerran kestoisesta leikkikerhosta, jonka esitimme päiväkodin yh-

teyshenkilölle Hannalle. Saatuamme palautetta suunnitelmasta, teimme lopullisen version, jonka perusteella aloitimme leikkikerhon syksyllä 2008.

Leikkikerhoon osallistuvat lapset valittiin keväällä 2008 harjoittelumme aikana, jonka suoritimme yhteistyöpäiväkodissa. Koska leikkikerhon tarkoituksena oli rohkaista lapsia ja vahvistaa heidän itsetuntoaan, valittiin leikkikerhoon sellaisia lapsia jotka tarvitsivat sekä meidän, että päiväkodin yhteyshenkilön mielestä rohkaisua päiväkodin arjessa. Koimme, että valitut lapset olivat ujoja lapsia ja vetäytyivät helposti syrjään suuressa lapsiryhmässä. Halusimme valita leikkikerhoon erityisesti lapsia, jotka eivät ole aiemmin päässeet leikkikerhoon Ryhmään tuli kuitenkin valituksi myös yksi lapsi, joka oli jo aiemmin ollut mukana päiväkodin leikkikerhossa, koska koimme, että lapsi hyötyisi leikkikerhosta. Valitsimme lapset myös sillä perusteella, että meillä molemmilla oli kaksi ennestään tuttua lasta ryhmässä. Jouduimme ottamaan huomioon myös sen, että lapset olisivat päiväkodissa vielä leikkikerhon ajankohtana. Leikkikerhoon tuli valituksi neljä lasta: Jussi (5 vuotta), Matti (5 vuotta), Kaino (4 vuotta) ja Ruu (4 vuotta). Lasten nimet on muutettu.

Jokaisen kerhotuokion rakenteen suunnittelimme samanlaiseksi. Tärkeänä näimme, että tuokiot olisivat viikoittain samaan aikaan ja samana viikonpäivänä. Aloitimme kerhopassin täyttämällä ja samalla kävimme läpi, ketä kerhossa on paikalla. Tämän jälkeen lauloimme alkulaulun ja hoidimme lasten ”pipit” voidehoivalla. Tätä seurasi kaksi leikkiä, jotka olivat aina erilaiset. Valitsemamme leikit nimesimme ”riehumisleikeiksi”, ”vuorovaikutusleikeiksi” ja ”haasteleikeiksi” (Liite 5). Leikkien jälkeen lopetimme välipalalla ja juttutuokiolla, loppulaululla ja lasten kuljettamisella ulos tilasta. Lapset vietiin tilasta aina eri tavalla.

Pyrimme lasten rohkaisuun riehakkailla leikeillä, mutta huomioimme myös, että lasten tulee osata rauhoittua aikuisen ja muun ryhmän kanssa. Tärkeää kerho-kertojen suunnittelussa oli myös, että sekä aikuisilla että lapsilla on leikkikerhossa hauskaa ja turvallista. Ryhmätheraplay-menetelmässä on keskeistä leikkien haasteellisuus, joten pyrimme valitsemaan lasten ikätasoon nähden tarpeeksi haastavia, mutta kuitenkin yksinkertaisia leikkejä.

Suunnittelimme, että ohjaamme leikkikerhoa yhdessä, ja vuorottelemme ohjaajan ja avustajan rooleissa. Lastenhoitaja ja ryhmätheraplay-ohjaaja Hanna seurasi tuokioita, mutta ei osallistunut niihin muutoin kuin havainnoijan roolissa. Arvioimme tuokioita havainnoimalla tuokion aikana toimintaa, tekemällä muistiinpanoja sekä kuvaamamme videomateriaalin avulla. Saimme havainnointiin ja arviointiin apua Hannalta. Otimme myös huomioon, että saatamme joutua muuttamaan suunnitelmiamme tai omaa toimintaamme kerhon kuluessa

Teimme lapsille yksinkertaiset "leikkikerhopassit" kartongista. Passeissa oli kahdeksan lokeroa. Näihin laitettiin tarra jokaisen tuokion alussa. Tarkoituksena oli, että lapsi pystyy jäsentämään, kuinka monta kerhokertaa on vielä jäljellä, ja koska leikkikerho loppuu. Alkulauluksi valitsimme "Kiva kun olet täällä" ja loppulauluksi "Sinusta kauheesti tykkään" (Liite 4). Laulut sopivat mielestämme kerhon tunnelmaan ja tavoitteisiimme. Välipala oli jokaisella kerralla sama, rusinat. Jokaisen tuokion lopussa juttelimme lasten kanssa kerhotuokiosta ja kyselimme lasten mielipiteitä siitä.

Ilmoitimme vanhemmille kerhon aloituksesta ja pyysimme suostumusta lasten leikkikerhoon osallistumiseen. Pyysimme kirjallisen luvan lasten kuvaamiseen tuokiolla. Saimme myös lasten vanhempien yhteystiedot, ja kerroimme vanhemmille, että vastaamme mielellämme heitä askarruttaviin kysymyksiin. Kerroimme vanhemmille ryhmätheraplayn idean ja perusteet ja annoimme heille kotiin luettavaksi tiedotteen leikkikerhosta (Liite 2). Kerhon kulusta tiedotimme vanhempia yhteisen leikkikerho-vihkon avulla, johon kirjasimme jokaisen tuokion jälkeen toiminnan sisällön. Vihko sijaitsi yhteistyöpäiväkodin eteisessä, josta vanhemmat pystyivät sitä lukemaan venti- ja hakutilanteissa. Kerhon päätyttyä lähetimme vanhemmille tiedotteen (liite 3) opinnäytetyömme edistymisestä sekä yhteystietomme, jotta vanhemmat voivat halutessaan ottaa yhteyttä.

6.2 Leikkikerhon toteutus

Ryhmätheraplay-menetelmässä ryhmää ohjaa yksi ja sama aikuinen, ja toinen aikuinen on avustajan roolissa. Päätimme omassa leikkikerhossamme vaihdella

ohjaajan ja avustajan rooleja pääasiallisesti oman ammatillisen kehittymisemme kannalta. Pidimme tärkeänä että molemmat saivat kokemusta sekä ohjaajan, että avustajan rooleista. Tällöin pääsimme myös molemmat havainnoimaan tarkemmin tilanteita eri näkökulmista. Vaihdoin rooleja, mutta ohjaava henkilö istui aina samassa paikassa ringissä ja avustaja samoin omalla paikallaan. Huomasimme että lapset keskittyivät aina selvästi ohjaajaan ja heille oli sanomatta selvää, kuka ohjaa.

Örkkimörkkikäsikerho kokoontui jokaisella kerralla samassa tilassa. Tilana oli päiväkodin ”nukkari”. Huoneessa suurin osa sängyistä oli kaapeissa, vain muutama sänky oli perinteinen lattiamallinen. Nämä kolme sänkyä olivat seinien vierellä. Lisäksi tilassa oli nojatuoli. Pyrimme pitämään tilan mahdollisimman askeettisena, eikä leluja tai muita tavaroita ollut näkyvillä. Tällä pyrimme siihen, että lapset pystyisivät keskittymään ilman, että huomio kiinnittyy esimerkiksi leluihin. Myös lattialla oleva lasten liikennematto otettiin tuokioiden ajaksi sivuun. Lattialla oli vaalea matto, jonka päällä kokoonnuimme. Tilan seinillä oli joitain lastenaiheisia kuvia, esimerkiksi nalletaulu. Lisäksi tilassa oli kamera, jolla nauhoitimme tuokioiden kulun.

Pohdimme sitä, millainen olisi paras tila vuorovaikutusleikkikerholle. Tärkeintä oli mielestämme, että tila on rauhallinen (äänieristetty tai muuten häiriötön) ja pelkistetty. Kun vuorovaikutusleikkikerhoa pitää päiväkodissa, tulee huomioida käytettävissä olevat resurssit ja pystyä käyttämään päiväkodissa jo olemassa olevia tiloja. Tällöin voidaan käyttää juuri esimerkiksi nukkaria, jossa mahdolliset lelut voi laittaa vaikka kaappiin piiloon. Päiväkodissa on tärkeää ottaa huomioon, etteivät muiden lasten äänet häiritse lasten keskittymistä ja että koko henkilökunta tietää että tilassa on käynnissä kerhotuokio. Meidän kerhokertamme oli ajoitettu lasten ulkoilu-aikaan, joten muut lapset olivat aina ulkona tuokioiden ajan. Täten saimme toteutettua lapsille rauhallisen ja häiriöttömän tuokion.

6.3 Ensimmäinen tuokio Örkkimörkkikädet.

Suunnitelma

Kerroimme ensimmäisellä tuokiolla lapsille, että kokoonnumme joka viikko samaan aikaan kahdeksan viikon ajan. Kerroimme myös, että ryhmä pysyy koko ajan samana, eikä kenenkään lapsen tilalle tule ketään toista lasta. Lapsille kerrottiin pipien hoidosta, eli voidehoivasta ja välipalasta. Koska kuvasimme leikkikerhokerrat, kerroimme lapsille miksi tilassa on kamera. Kävimme ensimmäisellä tuokiolla läpi kerhon säännöt, jotka ovat theraplayn mukaan: pysytään yhdessä, satuttaa ei saa ja pidetään hauskaa.

Ensimmäisellä tuokiolla oli vain yksi leikki. Tässä tutustumis- ja vuorovaikutusleikissä aikuinen piirsi lapsen käden ääriviivat paperille, ja tämän jälkeen maalasi lapsen käden sormiväreillä, ja lapsen käsi painettiin paperiin. Lasten kädenjäljistä tehtiin yhteinen juliste, johon kirjoitettiin myös lasten keksimä ryhmän nimi. Tässä leikissä pyrimme aikuisen ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen sekä kosketukseen lapsen ja aikuisen välillä. Lapsille annettiin myös mahdollisuus heidän itse halutessaan kokeilla käden piirtämistä ja maalaamista muiden lasten kesken, ja lapset saivat maalata aikuisten kädet. Maalin levittäminen käsiin vaati kosketuksen sietämistä, joillekin lapsille käsien ”sotkeentuminen” voi olla vaikeaa. Ensimmäisellä tuokiolla kannoimme lapset peitolla ryhmätilasta.

Toteutus

Ensimmäisellä kerhokerralla aloitimme kertomalla lapsille leikkikerhosta. Kerroimme lapsille, kuinka monta kertaa leikkikerhoja on, ketä ryhmään kuuluu ja kerroimme että ryhmä pysyy koko kerhon ajan samanlaisena. Kävimme läpi myös ryhmän säännöt. Yksi lapsista kertoi olleensa aiemmin päiväkodin leikkikerhossa. Muille vuorovaikutusleikkikerho oli uutta. Kaikki lapset keskittyivät hyvin ja kuuntelivat tarkkaan annettuja ohjeita. Lapset istuivat hiljaa ja kuuntelivat aikuisiin keskittyen. Säännöistä kerrottaessa lapset nyökkäilivät ymmärtäväisinä. Lapset saivat kerhopassit, joihin kerättiin jokaisella kerhotuokiolla tarra. Passien oli tarkoitus jäsentää lapsille kerhokertojen määrää, jottei lopetus tulisi yllätyksenä.

Lauloimme alkulauluna ”Kiva kun oot täällä”, laulussa jokaiselle lapselle laulettiin erikseen ”(Lapsen nimi) kulta, (Lapsen nimi) kulta, kiva kun oot täällä, ai ai ai ai ai, kiva kun oot täällä”. Laulun aikana lasta kosketettiin pajaamalla ja samalla pyrimme saamaan kyseiseen lapseen katsekontaktin. Jokainen lapsi käytiin vuorotellen läpi laulussa. Laulun aikana lapset reagoivat kosketukseen ja katsekontaktiin hieman varauksella. Jussi nautti selvästi laulun aikana saamastaan huomiosta. Matti taas työnsi aikuisen käden pois ja vaikutti kiusaantuneelta.

Laulun jälkeen hoidimme lasten ”pipit” voidehoivalla. Tämä tarkoitti kerhosamme sitä, että lapsilta kysyttiin, onko heillä pipejä, jotka sitten hoidettiin rasvaamalla ne perusvoiteella. Mikäli lapsi ei itse rohkaistunut näyttämään pipejä, rohkaisimme lasta hieman, esimerkiksi kyselemällä onko vaikkapa kuivaa ihoa, jota voisi rasvata tai sitten näytimme itse rupea, ja kysyimme, voisiko siihen laittaa rasvaa. Voidehoivan avulla lapseen saadaan yksilöllinen kontakti, ja jokainen lapsi saa aikuisen jakamatonta huomiota osakseen omalla vuorollaan. Voidehoiva on osa Theraplayn osa-alueita hoivaaminen. Ensimmäisellä kerhotokiolla jokaiselta lapselta löytyi pipejä ja he kaikki näyttivät myös niitä mielellään. Jussilta löytyi myös hoivattavia pipejä, mutta tämä katseli maahan koko ajan, eikä ottanut aikuiseen juurikaan kontaktia.

Ohjeita annettaessa lapset pysyivät hyvin paikoillaan ja keskittyivät. Matti olisi mielellään halunnut olla jokaisessa tehtävässä asiassa ensimmäisenä vuorossa. Monissa leikkikerhomme leikeissä ja muissa osa-alueissa lapsi joutui odottamaan vuoroaan. Neljän lapsen ollessa kyseessä odotusaika ei mielestämme ollut kuitenkaan liian suuri, ja lapsi toivottavasti kehittyi vuoron odottamisessa kerhon aikana. Ensimmäisellä tuokiolla ohjatessamme lapsia huomasimme, että lasten istumajärjestys tulee miettiä tarkkaan etukäteen: Kaino ja Matti eivät voi esimerkiksi olla vierekkäin, koska muuten keskittymisestä ei tule mitään.

Mietimme yhdessä kerholle nimeä. Lapset eivät millään keksineet hyvää nimeä vaikka aikuiset yrittivät hieman johdatellakin heitä. Sovimmekin yhdessä, että yritämme keksiä kerholle nimen myöhemmin.

Ensimmäisellä kerhotuokiolla leikkinä oli käsien piirtäminen ja maalaaminen yhteiselle kartongille. Jaoin lapset kahteen ryhmään, jolloin molemmissa ryhmissä oli yksi aikuinen ja kaksi lasta. Ryhmät jakaantuivat niin, että Kaino ja Matti olivat yhdessä ryhmässä ja Jussi ja Ruu olivat toisessa. Piirsimme ensin lasten käsien ääriviivat, minkä jälkeen lasten käsiin laitettiin sormiväriä, ja käsi painettiin ääriviivojen päälle. Lopuksi kartonkiin kirjoitettiin jokaisen käden kohdalle nimi.

Kaino: Me ollaan joskus piirretty tätä samaa kotona, se on hauskaa, kun se kutittaa.

Matti: Tää on kylmää, älä koske muhun niillä örkkimörkkikäsillä.

Kukaan lapsista ei arastellut aikuisen kosketusta ja lapset jaksoivat odottaa hyvin omaa vuoroaan. Lapset saivat myös piirtää halutessaan aikuisen käden, ja maalata sen väreillä. Vaikutti siltä, että lapset nauttivat tekemisestä, ja se oli mielenkiintoista. Jussi ei uskaltanut tai halunnut piirtää aikuisen kättä, mutta aikuinen sai piirtää tämän oma käden ilman ongelmia. Jussi olisi halunnut levittää värin mieluummin pensselillä kuin käsin. Hän suostui kuitenkin levittämään väriä myös sormin ja naureskeli väriä laitettaessa, kun se kutitti. Kaino ei puolestaan arastellut aikuisen käden maalaamista vaan sanoi innokkaasti, että ”mäkin haluan myös tehdä noin”.

Värin pesu käsistä tapahtui viereisessä vessassa, mikä hieman rikkoi kerhon tunnelmaa. Myöhemmin ajateltuna pesun olisi tullut tapahtua samassa tilassa, jolloin vettä ja paperia olisi ollut esimerkiksi vadissa valmiina. Myös esimerkiksi kosteuspyyhkeet olisivat voineet sopia tähän tarkoitukseen. Tilasta poistuminen sai lapsissa aikaan riehakkuutta ja he alkoivat juoksennella ympäri huonetta. Toisaalta pieni riehaantuminen ei mielestämme ole aina huono asia. Olisi ollut myös hyväksi, jos aikuiset olisivat pesseet lasten kädet, jolloin lapseen olisi saatu hyvä kontakti, tällä olisi saatu lisättyä myös hoivan määrää.

Kaikista lapsista värien levittäminen ja käsien maalaaminen oli mukavaa. Erityisesti huomioimme, että Jussi nautti tekemisestä. Lapset riehaantuivat hieman ”örkkikäsistä”, joiksi alkoivat värin peitossa olevia käsiään kutsua. Kainon ja Martin yhteistyötä vaikeutti se, että molemmilla oli tarve olla ensimmäisiä.

Kerhon nimeksi saimme ”örkkimörkkikäsikerhon”, joka syntyi ”örkkikäsistä”, eli käsistä, jotka olivat maalin peitossa. Kun lapset eivät keksineet nimeä kerholle, aikuinen kysyi, että minkälaiset kädet teillä oli kun teillä oli väriä käsissä. Lapset vastasivat, että ”örkkimörkki”. Aikuisen kysytyä, että olisiko se hyvä kerhon nimi, lapset naureskelivat ja pitivät sitä hyvänä nimenä.

Välipalana tarjosimme lapsille rusinoita. Näitä tarjoamme jokaisella ryhmäkerralla. Rusinat maistuivat hyvin kaikille lapsille, ja niitä olisi mielellään haluttu lisääkin.

*Mul on sata pakettia kotona.
Mul on tuhat.*

Välipalan aikana juttelimme siitä, mikä kerhossa oli mukavaa. Lapsista kerhossa oli kivaa, mutta he eivät osanneet eritellä sen tarkemmin, että mikä oli kivaa.

Loppulauluna lauloimme ”sinusta kauheesti tykkään, siksi mä rutistan sua, eikä mua harmittais yhtään, jos sinä halisit mua”. Lauloimme käsistä kiinni pitäen, ja jatkossa tarkoituksena oli pyrkiä halaamaan lapsia laulun lopussa.

Lopetimme ryhmän aina kantamalla tai kuljettamalla muutoin lapset pois tilasta. Tällä kertaa kannoimme lapset yksitellen peiton päällä ulos. Lapset olisivat mielellään tulleet kaikki peiton päälle samaan aikaan, mutta lopulta jokainen saatiin kuitenkin vietyä yksitellen ulos.

Kerhon aikana ohjasimme lapsia istumaan kosketuksella, ja pyrimme välttämään kieltosanoja korvaten ne mieluummin kehotuksilla. Huomioimme, että Jussi rentoutui loppua kohti, minkä huomasi hyvin tämän kehonkielestä. Hän alkoi esimerkiksi makailla lattialla rennosti. Huomasimme myös, että Kainolla oli tapana provosoida muita. Ruu ja Jussi jäivät helposti Kainon ja Matin jalkoihin, kun he innokkaasti esimerkiksi tavoittelevat vuoroaan. Esimerkiksi Kaino työnsi Ruuta syrjään ja ilmoitti, että ”mä mä mä, mä oon ensin”.

Ensimmäisestä kerrasta jäi mukava mieli, sillä lapset tuntuivat nauttivan kerhosta. Seuraavia kertoja varten jäi mieleen erityisesti istumajärjestyksen huomiointi, jotta lapset pääsisivät keskittymään rauhassa ilman kaverin touhuamista vieressä. Huomasimme, että lapset kiinnittivät välillä huomiota lastenhoitaja Hannaan, joka oli tilassa seuraamassa ryhmää.

Tuokion päätteeksi kirjoitimme vanhemmille terveiset leikkikerhovihkoon, jonka laitoimme roikkumaan päiväkodin eteiseen. Kerroimme, mitä olimme leikkineet, kuinka tuokio oli sujunut sekä kuinka lapset viihtyivät. Teimme saman jokaisen kerhotuokion päätteeksi.

6.4 Toinen tuokio ”Äiti ei antaisi tehdä kotona näin.”

Suunnitelma

Toisella tuokiolla kertosimme säännöt ennen kerhopassien täyttämistä. Kerhopasseihin lapset saivat jokaisella kerralla tarran. Ensimmäisenä leikkinä toisella tuokiolla oli ”sanomalehden läpi isku”. Leikissä oli ideana, että lapsi uskaltaa käyttää voimaa sanomalehden rikkomiseen ja haasteena oli sanomalehden rikkinä saaminen. Haaste kasvoi paperikerroksen lisääntyessä, ja samalla voimaa tuli uskaltaa käyttää enemmän. Leikissä lapsi sai onnistumisen kokemuksen haasteen ollessa kuitenkin riittävän pieni. Lapsi sai myös aikuisten ja muun ryhmän kannustusta, kun lapsia kannustettiin ja keuhuttiin koko ajan.

Toisena leikkinä oli ”tervehdysleikki”, jossa lapset olivat sikin sokin lattialla, ja aikuinen antoi luvan kulkea esim. taputuksen aikana, aikuisen ohjeiden mukaan tervehdettiin toisia esim. pikkurillillä, kädellä tms..) Leikeissä lapset olivat vuorovaikutuksessa keskenään ja ryhmän jäsenet tutustuivat toisiinsa ja tottuivat katsekontaktiin ja kosketukseen. Lapsia kannustettiin yhteiseen toimintaan ja pitämään hauskaa. Vaikka leikissä oli jo kosketusta, se ei kuitenkaan ollut liian uhaava lapsille. Aluksi kosketettiin esim. sormenpäällä ja leikin lopussa jo halattiin. Leikkien jälkeen oli välipala ja loppulaulu. Toisella tuokiolla veimme lapset ulos ”kottikärrykävelyllä”.

Toteutus

Toisella kerhotuokiolla oli paikalla vain kaksi lasta: Jussi ja Ruu. Myöskään päiväkodin yhteyshenkilömme ei ollut paikalla seuraamassa tuokiotamme.

Aloitimme kertaamalla yhdessä säännöt, joista lapset muistivatkin monta asiaa. Jussi muisti säännöt ja kerhon nimen, ja oli alusta asti rohkeasti mukana. Päätelimme, että ryhmän pieni koko voisi vaikuttaa siihen, että Jussi oli rohkeampi tällä kerralla. Edellisellä tuokiolla Jussi toimi helposti muiden mukana ja reagoi asioihin muiden mallin mukaisesti. Myös toisella tuokiolla Jussi seurasi mitä Ruu tekee ja toisti usein samoja asioita.

Kävimme läpi ketä kerhossa oli paikalla ja laitoimme tarrat kerhopasseihin. Lapset olivat innokkaita ja hymyileväisiä. Aloitustaulun aikana lapset katsoivat maahan kun heitä kosketettiin, eikä kumpaankaan lapsista saanut katsekontaktia. Voidehoivan aikana molemmat lapset löysivät useita pipejä. Kuitenkin Ruu sanoi aluksi, ettei tällä ole yhtään. Voidehoivan aikana huomasimme, että Jussi otti jonkinlaista katsekontaktia aikuiseen, kun taas Ruu katseli pääasiassa omia käsiään.

Ensimmäisenä leikkinä oli tutustumisleikki jossa lapset saivat vapaasti kiertää huonetta, kunnes aikuinen kertoi mitkä ruumiinosat ”kättelevät” toisiaan. Esimerkiksi pikkurillit kättelevät toisiaan, jolloin lapset ottavat kontaktia toisiinsa koskettaen pikkurilleillään toisiaan. Lapset ottivat hyvin kontaktin toisiinsa ja heidän oli selvästi helppo koskea toisiaan. Leikin aikana lapset hakivat leikkiin tukea toisiltaan ja ennakoivat toistensa käyttäytymistä katsekontaktin avulla. Jussi seurasi liikkeissä Ruuta.

Toisena leikkinä oli rohkeusleikki, jossa lapset saivat lyödä sanomalehdin läpi nyrkillä. Molemmat lapset löivät rohkeasti sanomalehden läpi eivätkä aristelleet leikin aikana. Kun sanomalehtipinon paksuus kasvoi, ei Ruu uskaltanut käyttää samalla tavalla voimaa kuin Jussi. Kannustimme lapsia leikin lomassa ja se vaikutti lapsiin positiivisesti: lapset nauttivat kehuista ja huomiosta. Leikissä haaste oli tarpeeksi pieni, mutta haaste kasvoi hieman leikin aikana, kun paperimäärä lisääntyi. Leikin aikana ei ollut muun ryhmän kannustusta, koska lapsia oli niin

vähän paikalla. Tarkoituksenamme oli, että lapset oppisivat leikeissä myös kannustamaan toisiaan.

Jussi: Äiti ei antaisi tehdä kotona näin.

Välipalan aikana lapset kertoivat, että heistä kerhossa oli kivaa. Jussi piti erityisesti rohkeusleikistä, eli sanomalehden läpi iskemisestä. Ruu hieman ujosteli oman mielipiteensä sanomista. Loppulaulun aikana lapset antoivat aikuisen ja toisen lapsen halata aristelematta. Tuokion loppuksi lapset vietiin ulos kottikärryinä. Jussi ilmoitti, että halusi olla ensin. Oli kuitenkin mahdollista viedä lapset yhtä aikaa, sillä lapsia ja aikuisia oli saman verran.

6.5 Kolmas tuokio Naurua patjan alla.

Suunnitelma

Kolmas tuokio aloitettiin passien täyttämällä, alkulaululla ja voidehoivalla. Ensimmäisenä leikkinä oli paperipallojen heittäminen. Leikissä lapset heittelivät sanomalehdestä tehtyjä paperimöykkyjä toistensa ja aikuisten päälle. Rohkeutta leikissä tarvittiin sekä heittämiseen että paperipallon osuessa itseensä. Lapsen voi olla vaikeaa sietää sitä, että häntä kohti heitettiin paperipallolla, leikin aikana lapsi huomasi sietävänsä tätä ja samalla piti hauskaa. Lapsi huomasi, ettei paperipallo satuta. Haastetta leikkiin saatiin lopussa, kun lapset yrittivät osua paperipalloilla koriin.

Toisena leikkinä oli kilpikonna. Leikissä lapset olivat jumppamaton alla kilpikonnien jalkoina, matto oli kilpikonnien kilpi. Lapset pyrkivät viemään kilpikonnaa samaan suuntaan huoneessa ilman että kilpi tippui. Haastetta voidaan lisätä esimerkiksi kilpikonnien kulkiessa eri suuntiin huoneessa. Ideana oli se, että lasten tulee toimia yhdessä ja ottaa huomioon muutkin lapset jotta liikkuminen onnistui. Rohkeutta voidaan tarvita jo siihen, että lapsi uskaltaa mennä maton alle. Itsetuntoa kohotettiin kehuilla, lapsia keuhuttiin paitsi yksilöinä, myös ryhmänä. Näiden vilkkaampien leikkien jälkeen lasten tulee pystyä rauhoittumaan

yhdessä. Leikkien jälkeen oli välipala ja loppulaulu. Kolmannella tuokiolla veimme lapset ulos selässä ratsastaen.

Toteutus

Kerhon alussa kertosimme säännöt, sillä kaksi lapsista oli edellisellä kerralla pois. Lapset muistivat säännöt seuraavasti: ”ei saa satuttaa, pitää olla aina leikkissä mukana, eikä saa sylkeä ja pidetään hauskaa.” Kävimme myös läpi ketä oli paikalla ja laitoimme tarrat kerhopasseihin. Lapset odottivat innokkaina, että minkälaisen tarran he saisivat: ”mä sain krokotiilin”. Lapset olivat innokkaita ja hymyileväisiä ja ehkä jo valmiiksi hieman riehakkaita. Lapset pystyivät kuitenkin rauhoittumaan ja kuuntelemaan annettuja ohjeita. Lapset keskittyivät hyvin voidehoivaan. Kaino kertoi, että: ”Mul on vaan yks pipi, mul on nenässä, mutta ei sinne voi laittaa rasvaa.” Katsekontaktin luominen lapsiin oli haasteellista, ja ohjaajina meidän tulee jatkossa kiinnittää siihen enemmän huomiota. Alkulaulun aikana Matti oli varautunut aikuisen kosketuksesta. Matti ei kuitenkaan reagoinut kosketukseen tällä tavoin, jos häntä kosketti esimerkiksi leikin lomassa, vaan vain silloin kuin oli kyse erityisestä hoivasta.

Olimme valinneet kolmannelle tuokiolle kaksi ”riehumisleikkiä”. Ensimmäisenä leikkinä oli paperipallojen heittäminen. Leikissä teimme sanomalehdestä paperipalloja, joita lapset saivat heitellä. Paperipalloilla sai myös osua toiseen lapseen, jolloin lapset huomasivat, ettei heihin osunut pallo satuta. Lopuksi kasvatimme leikin haastetta, kun lapset saivat heitellä paperipalloja koriin. Tällöin lapset saivat myös osakseen kannustusta ja kehuja aikuisilta ja muilta lapsilta. Lapset eivät innostuneet toisen lapsen kannustukseen, sillä oman vuoron odottaminen jännitti, ja lapset riehaantuivat pallojen heittämisestä. Jussi kuitenkin kannusti Kainoa hyvin ja aloitti kannustuksen oma-aloitteisesti ilman aikuisen kehotusta. Jussi haki myös kovasti aikuisen huomiota, eikä selvästi aristellut yhtä paljon kuin aiemmin. Jussi oli kovasti innoissaan leikeistä, mutta pelkäsi hieman muiden jalkoihin jäämistä.

Leikimme seuraavaksi ”kilpikonnaleikkiä”, jossa lapset olivat jumppamaton alla kilpikonnien jalkoina. Lapset saivat aluksi kokeilla kilven, eli jumppamaton, alla

liikkumista vapaasti, minkä jälkeen aikuinen ohjasi lapsia liikkumaan tiettyyn suuntaan. Lapset nauroivat ja näyttivät aidosti nauttivan leikistä. Lapset ehtivät myös riehaantua valmiiksi jo edellisessä leikissä, mikä auttoi varmasti vapautumaan tässäkin leikissä. Kilpikonnaleikin aikana ryhmässä toimiminen ja muiden huomioon ottaminen oli vaikeaa. Tärkeänä näimme kuitenkin sen, että lapsilla oli aidosti kivaa. Kaino kiinnitti tuokiolla huomiota muihin lapsiin, eikä hakenut aikuisen huomiota samalla tavoin kuin muut lapset. Kaino tarkkaili kovasti muiden lasten tekemisiä, ja toimi usein itse samalla tavoin. Muutkin lapset matkivat toisiaan hyvin paljon.

Välipalan aikana keskustelimme lapsien kanssa siitä mikä heidän mielestään oli ollut kerhossa mukavaa.

Jussi: Paperinheittely ja kilpikonna oli kivoja.

Matti: Musta ei ollut kilpikonna kiva vaan paperinheittely,

J: Jee paperisotaa.

Veimme lapset ulos niin, että he ratsastivat aikuisen selässä. Tämä tuntui lapsista kivalta ja hieman jännittävältä.

Valitsimme kolmannelle tuokiolla tarkoituksella kaksi riehumisleikkiä, mutta jälkeinpäin ajateltuna leikkien välissä olisi voinut olla pieni hetki rauhoittumisella ja alas istumisella. Kun molemmat leikit olivat riehakkaita, oli lasten vaikeaa keskittyä ohjeisiin. Tämä aiheutti myös hieman toisten tönimistä. Esimerkiksi Matin leikki meni helposti yliriehumiseksi ja tällöin hän saattoi satuttaa toisia lapsia esimerkiksi tönäisemällä. Opimme tästä kerhotuokiosta ohjaajina, että leikit tulisi suunnitella paremmin etukäteen etenkin, kun on kyse riehakkaista leikeistä. Pohdimme myös, miten suhtautua riehakkuuden aiheuttamaan tönimiseen. Lapset saattavat innostuessaan huomaamattakin tönäistä toista, mutta lapset myös tekevät sitä selvästi tiedostaen. Ohjaukseen liittyen pohdimme myös, miten päiväkodin yhteyshenkilön tuokiolla läsnä oleminen vaikuttaa meihin. Huomasimme, että jännitämme hieman tämän läsnäoloa, verrattuna esimerkiksi edelliseen tuokioon, jossa olimme keskenämme.

Huomasimme muutosta lasten rohkeudessa ensimmäiseen kertaa verrattuna. Me aikuisina olimme lapsille jo tuttuja, mikä varmasti helpotti toimimista. Jussi oli jo huomattavasti avautuneempi ja otti hyvin katsekontaktia aikuiseen. Ruun kohdalla huomasimme, että tämä puhui enemmän kuin aiemmin ja kykeni irrottelemaan leikkien aikana rohkeasti.

6.6 Neljäs tuokio ”Minä kyllä jaksan tosi kovaa.”

Suunnitelma

Neljännän tuokion aloitimme passien täyttämällä, alkulaululla ja voidehoivalla. Ensimmäisenä leikkinä oli maalinauhan rikkominen. Leikissä lapset juoksivat ”maaliin” ja katkaisivat maalinauhan. Lapset juoksivat vuorotellen, jottei kilpailua synny. Lopussa yritettiin saada lapset juoksemaan samaan aikaan niin että he yhdessä katkaisivat maalinauhan. Maalinauha oli helposti katkeavaa, esim. serpentiiniä. Ideana oli, että lapset kiihtyvät leikissä ja saavat kannustusta mikä on hyväksi lasten itsetunnolle. Lapselta vaati rohkeutta, että uskalsi juosta yksin maaliin ja rikkoa nauhan. Yhdessä juokseminen vaati vuorovaikutusta muiden kanssa. Samalla leikki helpotti lapsia olemaan kontaktissa toisiinsa seuraavaa leikkiä varten.

Toisena leikkinä oli ilmapallon kuljetus pareittain. Lapset kuljettivat aikuisen ohjeen mukaan ilmapalloa välissään pareittain. Parit vaihtuivat aina, kun tehtävä vaihtui. Palloa kuljetettiin esimerkiksi jalkojen, vatsojen ja päiden välissä. Leikki vaati lapsilta yhteistoimintaa ja rohkeutta olla kontaktissa ja jopa kosketuksissa muiden lasten kanssa. Kannustus oli myös mukana koko leikin ajan. Lapsia rohkaistiin ottamaan kontaktia kaikkiin ryhmän jäseniin ja keuhuttiin. Leikkien jälkeen oli välipala ja loppulaulu. Kolmannella kerralla lapset kannettiin ulos kultatuoleissa.

Toteutus

Neljännellä ryhmäkerralla lapsista puuttui Kaino, joten paikalla oli kolme lasta. Lapset istuutuivat rauhassa odottelemaan aloitusta. Lapset huomasivat, että Kaino puuttui. Laskimme yhdessä kerhopassista, että monta leikkikerhotuokiota

oli mennyt, ja monta oli vielä jäljellä. Lapset olivat innoissaan saamistaan tarroista. Aloitus sujui rauhallisesti, ja lapsista huomasi, että tilanne oli jo tuttu, ja he tiesivät mitä seuraavaksi tapahtuu. Kiinnitimme huomiota siihen, että vaikka me aikuiset vaihtelimme ohjaajan ja avustajan rooleissa vuorotellen, oli lapsille selvää, että he keskittyivät enemmän ohjaavaan aikuiseen. Ohjaava aikuinen istui aina samassa paikassa, ja lapset kerääntyivät selvästi tämän ympärille. Avustajana toimiva taas pyrki olemaan enemmän sivuroolissa, ja tämä onnistui, sillä lapset kiinnittivät huomionsa pääasiassa ohjaavaan aikuiseen.

Alkulaulun aikana Jussi helposti alkoi kikatella itsekseen, ja haki muita mukaan ”hassutteluun”. Päätimmekin, että jatkossa näin tapahtuessa puutimme näihin tilanteisiin lopettamalla laulun kesken ja sanomalla asiasta.

Heti voidehoivan alussa Jussi sanoi: ”mulla ei oo yhtä ainutta pipiä”. Kun aikuinen kysyi, että laitetaanko rasvaa, Jussi kieltäytyi. Kun aikuinen kysyi, haluaako Jussi itse laittaa rasvaa, otti tämä kuitenkin sitä ja laittoi itse sitä otsassaan olevaan naarmuun. Matti alkoi etsiä heti pipejä, ja odotteli rauhassa omaa vuoroaan. Ruuhun ei saanut kunnolla katsekontaktia, muuten tämän voidehoiva sujuu hyvin, ja tämä keskittyi siihen.

Ensimmäisenä leikkinä neljännellä kerralla oli maalinauhan läpi juokseminen. Kun kerroimme leikistä, alkoivat lapset heti hyppiä innoissaan. Pyrimme kannustamaan lapsia, sekä myös rohkaisemaan heitä kannustamaan toisiaan. Lapset juoksivat maalinauhan läpi vuorotellen, ja kannustimme lapsia antamaan aplodit toisilleen. Lapsille jonottaminen oli tuttu tapa odottaa vuoroaan, ja odottaminen sujuikin hyvin. Huomasimme että tätä tapaa on hyvä käyttää jatkossakin. Lapset olivat innoissaan leikistä. Matti seurasi muita lapsia ja tuli vähän viiveellä tilanteisiin.

Kuten edellisellä kerralla huomasimme, olisi tälläkin kerralla ollut syytä istuttaa lapset hetkeksi rauhoittumaan ennen seuraavaa leikkiä. Emme kuitenkaan muistaneet tätä tehdä. Leikimme toisena leikkinä palloleikkiä, jossa palloa pidettiin kahden vartalon välissä aikuisen ohjeen mukaisesti. Olisi ollut hyvä huomioida leikkiä valitessa, että kaikki lapset eivät välttämättä ole paikalla, sillä nyt

yksi lapsista joutui leikkimään aikuisen kanssa. Kun palloa tulee pitää esimerkiksi vatsojen välissä, tulee aikuisen ja lapsen kokoerosta melkoinen haaste.

Palloleikissä Jussi ja Ruu olivat parina. Jussin osalta leikki meni välillä rajuksi, jolloin jouduimme rajoittamaan tätä, ettei toiseen lapseen vahingossa satu. Jussi ei osannut huomioida toista hieman arempaa lasta. Matti taas oli parina toisen aikuisista kanssa, ja tämä oli selvästi vaikeaa hänelle. Toisen lapsen kanssa leikki olisi ehkä mennyt enemmän säheltämiseksi, mutta mielestämme tämä olisi kuitenkin ollut parempi leikin kannalta. Matti teki aikuisen kanssa kaikki leikin osat, mutta oli hieman arka ja olisi halunnut hakeutua toisten lasten luokse. Kun molempien osapuolten olisi tullut painaa palloa kehon osilla toiseen päin, Matti puolestaan pakeni aikuisesta poispäin, ja aikuinen joutui tulemaan hänen perässään jotta pallo pysyisi vartaloiden välissä.

Välipalan aikana keskustelimme tuttuun tapaan lasten kanssa kerhokerrasta. Lasten mielestä kaikki leikit olivat kivoja.

Aikuinen: Mikäs on ollut kiva leikki tänään?

Jussi: Pallonheitto, kummatki ne.

Matti: Kaikki leikit.

J: Ja myös tää. (hihitystä)

A: Myös rusinat on kivoja?

M: Sitte oli toi katkominen noita. (osoittaa serpentiiniä)

J: Nii seki oli kivaa.

Välipalatuokiolla Ruu alkoi pyöriä maassa, ja aikuisen ottaessa tämän kainaloon, tämä jäi siihen tyytyväisenä. Huomasimme, että Ruu haki aikuisen katsekontaktia itsenäisesti, mutta aikuisen sitä hakiessa esimerkiksi voidehoivatilanteessa tämä vältti katsekontaktin. Matti oli tällä tuokiolla rauhallisempi kuin aiemmin. Ennen lasten kantamista tilasta kultatuoililla, alkoivat Matti ja Jussi hieman töniä toisiaan, ja jouduimme muistuttamaan heitä säännöstä, ettei toista saa satuttaa.

6.7 Viides tuokio ”Mä olisin uskaltanu hypätä tuolta katosta asti”

Suunnitelma

Viides tuokio aloitettiin passin täyttämällä, alkulaululla ja voidehoivalla. Ensimmäinen leikki oli tasapainoiluleikki. Leikissä tasapainoiltiin tyynypinon päällä, ja hypättiin alas aikuisen avustuksella. Haaste kasvoi kun tyynyjä lisättiin. Lasta rohkaistiin ottamaan pieni riski ja suorittamaan tehtävä aikuisen avulla. Leikki lisää aikuisen ja lapsen välistä luottamusta ja lapsen luottamusta omiin mahdollisuuksiinsa ja kykyihinsä. Lasta kannustettiin koko ajan, samoin kuin rohkaistiin ottamaan vastaan lisää haastetta. Lapselle annettiin kuitenkin turvalliset puitteet riskin ottamiseen aikuisen ollessa koko ajan lapsen apuna.

Toisena leikkinä oli pingispallojen puhallus. Leikissä ryhmän jäsenet olivat kahdessa rivissä vastakkain. Lapset ja aikuiset puhalsivat pingispalloja toisilleen, koskematta niihin käsillä. Haastetta voidaan kasvattaa tarvittaessa lisäämällä välimatkaa. Leikissä pyrittiin saamaan lapsi kokeilemaan uutta ”kykyä” ja tuntemaan itsensä varmemmaksi omista kyvyistään. Leikki vaati myös yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Lapsen tuli puhaltaa pallo toiselle jotta saisi sen itse takaisin. Lapsia kannustettiin koko leikin ajan. Ei nähdä mitään epäonnistumisena. Leikkien jälkeen oli välipala ja loppulaulu. Neljännellä kerralla lapset kannettiin sylissä pois.

Toteutus

Viidennellä ryhmäkerralla kaikki lapset olivat paikalla. Aloitimme käymällä läpi ketä kaikkia oli paikalla ja laitoimme tarrat kerhopasseihin. Lapset olivat innokkaita ja iloisia. Alkulaulun aikana Matti alkoi silittää Jussia, kun lauloimme Jussista. Jussi meni tästä hieman hämilleen ja häneen oli vaikea saada katsekontaktia. Myös muihin lapsiin oli hankala saada katsekontaktia alkulaulun aikana.

Voidehoivan aikana kaikki lapset antoivat hoivata ja kaikilta löytyi pipejä, vaikka aluksi Jussilta ja Matilta ei meinannut löytyä mitään hoivattavaa, ja nämä keskustelivat keskenään asiasta. Kaino ei osannut keskittyä aikuisen hoivaan vaan katseli mitä muut lapset tekevät. Huomasimme, että ryhmässä on aika vaikeaa antaa yksilöllistä huomiota, koska muut lapset sähläävät ympärillä ja lapset seu-

raavat mitä toiset tekevät ja matkivat perässä. Varsinkin Matti oli todella usein muiden lasten kimpussa.

Ensimmäisenä leikkinä oli tasapainoiluleikki, jossa lapset tasapainoilivat tyynypinon päällä ja lopuksi hyppäsivät alas aikuisen avustuksella. Lapset innostuivat leikistä heti kuultuaan siitä, ja Kaino, Matti ja Jussi alkoivat kertoilla, kuinka korkealta meinaisivat hypätä. Matti ei olisi halunnut aikuisen ottavan tätä kiinni ja yritti hypätä sivuun. Jussi matki Mattia. Kaino taas luotti täysin aikuiseen ja hypäsi suoraan aikuisen syliin. Havaitimme, että Kaino oli hieman muita ryhmän lapsia arempi fyysisesti. Kaino myös halusi aikuisen apua korkeimman tyynypinon päälle kiipeämisessä, samoin Ruu ja Jussi. Matti ei olisi aikuisen apua halunnut vaikka pinon päälle nouseminen oli haastavaa.

Aikuinen: Oisittekste uskaltanu hyppää vielä korkeemmalta?

Lapset: Joo!

Jussi: Mä olisin uskaltanu hypätä tuolta katosta asti.

A: Ai vaikka ei olisi ollut aikuinen ottamassa vastaan?

Kaino: Joo, tai savupiipusta.

Toisena leikkinä oli pingispallojen puhaltelu toiselle lapselle. Lapset innostuivat taas kovin leikistä. Leikin alkua odotellessa Matti pyöri ja hyöri ympyrää ja häiritsi muita lapsia niin, että aikuinen joutui puuttumaan asiaan. Leikki alkoi rauhallisesti, vaikka välillä lapset poistuivat omilta paikoiltaan pallojen perään. Matti ei oikein osannut keskittyä leikkiin vaan juoksenteli pallojen perässä ja yritti saada kaikki pallot itselleen. Muut lapset pysyivät aika hyvin paikoillaan ja jaksivat odottaa omaa vuoroaan. Leikin aikana nuoremmat lapset keskittyivät paremmin kuin vanhemmat. Kaino keskittyi ja kuunteli ohjeita todella hyvin, eikä reagoinut muiden lasten toimimiseen leikin aikana. Myös Ruu keskittyi hyvin.

Välipalan aikana lapset kertoivat, että leikit olivat olleet heidän mielestä kivoja. Lapset innostuivat taas kertomaan, kuinka korkealta ovatkaan hypänneet. Lopulaulun aikana Matti olisi mieluummin ottanut kädestä toista lasta kuin aikuista, mutta otti kuitenkin aikuista kädestä. Matti ei myöskään halannut muita kunnolla vaan meni makaamaan Jussia kohti. Tämän takia otimme halauksen uudelleen. Muutenkin olimme huomanneet, että Matti haluaa itse määrätä sen, koska ai-

kuinen saa koskea. Matti ei mielellään tullut aikuisen syliin tai ollut muullakaan tavalla huomion keskipisteenä vaan enemmänkin vältteli aikuisen huomiota. Lapset vietiin ulos sylissä ”vauvana”. Tämä sylissä olo oli hieman vaikeaa Matille ja Jussille. Matti alkoi kosketella sylistä Kainoa sekä kiemurteli aikuisen sylissä ja oli ihan jäykkänä. Myös Jussi reagoi hieman samalla tavalla sylissä olemiseen. Kaino ja Ruu olivat sylissä ihan kivasti, mutta Kaino hieman häiriintyi, kun Matti alkoi repiä Kainoa paidasta tämän ollessa sylissä. Havaitsimme, että lapset vapautuvat leikkikerhossa ja lähtevät helposti ”pelleilemään”. Tämä ei ollut mielestämme huono asia vaan välillä heille voi antaakin luvan pieneen hömpötämiseen.

Huomasimme, että lapsista oli muodostunut ryhmä, mutta tuntui, että Matti ei ollut vielä ihan ymmärtänyt leikkikerhossa olemista. Matti ei kyennyt rauhoittumaan vaan teki koko ajan jotain ja samalla häiritsi muita lapsia. Havaitsimme myös edistymistä lapsissa. Kaino otti selkeästi paremmin kontaktia aikuiseen ja oli huomattavasti rauhallisempi tällä kerhotuokioilla. Jussi oli koko ajan avoimempi ja innoissaan kaikessa mukana. Välillä Jussi kuitenkin innostui niin paljon, että toiminta meni riehumisen puolelle ja tällöin aikuisen pitäisi muistaa pysäyttää Jussi. Matti oli kerhossa levoton ja meidän olisi tullut jo heti alussa laittaa Jussi ja Matti istumaan erilleen, koska Matti häiritsi Jussin keskittymistä. Ruu oli melko hiljainen eikä juuri osallistunut keskusteluihin.

6.8. Kuudes tuokio Ollaan ihan hiljaa

Suunnitelma

Kuudes tuokio aloitettiin passien täyttämällä, alkulaululla ja voidehoivalla. Ensimmäisenä leikkinä oli peili. Leikissä kukin vuorollaan teki liikkeen tai ilmeen, ja muut matkivat tätä. Leikissä käytettiin musiikkia helpottamaan liikkeen syntymistä. Leikissä lapset huomioivat toisiaan. Samalla leikissä vaadittiin rohkeutta esimerkkinä olemiseen ja omien ideoiden esille tuomiseen ja niiden toteuttamiseen.

Toisena leikkinä oli vanutuppokosketus. Leikissä lapsi on silmät kiinni, ja aikuinen kosketti lasta kasvoihin tai kämmenelle. Tämän jälkeen lapsi osoitti sormellaan koskettaen tämän paikan. Taustalla soi rauhallinen musiikki auttaen rauhoittumisessa. Leikissä lapset rauhoittuivat aikuiseen luottaen. Rohkeutta vaati silmien sulkeminen ja toiseen ihmiseen luottaminen ja tämän kosketuksen sietäminen. Lapsi sai yksilöllistä hoivaa ja huomiota aikuiselta, mikä oli hyvää vuorovaikutuksellisen suhteen luomisessa ja itsetunnon kannalta. Leikkien jälkeen oli välipala ja loppulaulu. Kuudennella kerralla lapset vietiin ulos elefanttimarssilla.

Toteutus

Kuudennella ryhmäkerralla kaikki lapset olivat paikalla. Aloitimme kerhon laulamalla alkulaulun. Päätimme aloittaa Matista, vaikka hän yritti vältellä tilannetta ja olisi halunnut, että ensin olisi laulettu jollekin muulle. Lapset naureskelivat laulun aikana, eivätkä malttaneet keskittyä siihen. Jouduimme puuttumaan lasten naureskeluun. Lapsiin ei saanut katsekontaktia laulun aikana vaan jokainen vältteli aikuiseen katsomista. Kertasimme myös kerhon säännöt. Lapset muistivat hyvin säännöt, että toista ei saa satuttaa ja, että kaikki tulee ottaa leikkiin mukaan. Aikuiset lisäsivät vielä säännön siitä, että kaikilla tulee olla hauskaa kerhossa. Katsoimme myös ensimmäisellä kerralla tehtyä julistetta, jossa on lasten kädet painettuna ja kävimme sen avulla läpi ketä kaikkia on paikalla. Muistelimme myös kerhon nimeä, jonka Matti heti muisti. Kaikki lapset löysivät omat kätensä. Keskustelimme myös siitä, että jäljellä on enää kaksi kerhokertaa. Lapset laskivat, montako kerhokertaa on jäljellä ja montako on mennyt.

Jussi: Sit on enää jäljellä kaks kertaa.

Ruu: Nyt on toi. (osoittaa passia)

A: Nyt on kuudes kerhokerta.

R: Sit on jäljellä enää tää.

.....

J: Äiti tietää koska mä tuun aina tänne näin.

Tämän jälkeen laitoimme tarrat kerhopasseihin. Passien laittamisessa oli havaittavissa lasten välillä kilpailutilanne, kun jokainen olisi halunnut, että hänen passiinsa laitetaan tarra ensimmäisenä. Lasten välillä aiheutti taas kovasti kes-

kustelua se, millaisia tarroja he saivat. Aloitus oli muuten rauhallinen. Kaikki lapset istuivat rauhassa ja selvästi tiesivät jo mitä on tulossa.

Voidehoivassa kaikilta lapsilta löytyi heti pipejä, eikä Ruu olisi malttanut odottaa vuoroaan, vaan esitteli omaa peukaloaan kovasti aikuisten hoivatessa muita lapsia. Hoivan aikana lapsiin ei oikein saanut katsekontaktia, mutta selvästi voidehoiva oli lapsille jo tuttua eivätkä he aristelleet sitä. Lapset keskittyivät tarkasti omien pipiensä rasvaukseen.

Ensimmäisenä leikkinä oli matkimisleikki, jossa istuttiin ringissä ja yksi teki jonkin liikkeen ja muut matkivat perässä. Lapset matkivat hyvin aikuisen esimerkkiä, mutta eivät halunneet itse toimia mallina muille. Jussi teki aikuisen jälkeen oman liikkeensä, mutta muut lapset seurasivat omalla vuorollaan vain Jussin esimerkkiä eivätkä keksineet mitään uutta liikettä vaan tekivät suunnilleen saman, kun Jussi oli tehnyt. Aikuisen esimerkkiä lasten oli helppo seurata. Jussikin ujosteli kovasti huomattuaan, miten muut lapset matkivat tätä ja kääntyi pois. Leikki meni lopulta aika pitkälti pelleilyksi, eivätkä lapset kyenneet lopettamaan porukassa hölmöilyä. Toisaalta tilanteesta syntyi hyväntahtoista naurua ja hassuttelua aikuisten ja lasten välille. Tilanteessa tuli esiin lasten ujous, jonka huomasi leikkikerhon alussa, ja joka oli jo lähes unohtunut.

Toisena leikkinä oli vanutuppokosketus, jossa lapset makasivat lattialla rauhallisen musiikin soidessa ja aikuinen kosketti lasta vanutupolla, jonka jälkeen lapsi osoitti sen paikan mihin aikuinen oli koskenut. Meidän toimimista ohjaajina häiritsti hieman se, että sivusta seuraajana ollut lastenhoitaja ohjasi lapsia. Olimme sopineet, että hän ei puutu kerhon kulkuun, ellei tilanne niin vaadi. Tässä tapauksessa tilanne oli aivan rauhallinen, eikä lastenhoitajan puuttumista olisi tarvittu. Lapset rauhoittuivat leikkiin hyvin. Rauhoittumiseen auttoi rauhallinen musiikki. Kaikki lapset näyttivät hyvin paikat mihin aikuinen koski vanutupolla. Jussi ei kyennyt rentoutumaan ihan samalla tavalla kuin kaikki muut vaan oli hieman levoton ja yritti ottaa vanutupon aikuisen kädestä.

Välipalan aikana kysyimme, että mistä leikistä lapset pitivät, ja lapset osoittelivat neniään naureskellen ja kertoivat, että kosketusleikki oli kiva. Kaino piti eniten

matkimisleikistä. Lapset kertoivat pitäneensä myös toisesta leikistä. Loppujenlopuksi kaikki lapset taisivatkin pitää kaikista leikeistä, ja kaikki halusivat olla samaa mieltä kuin muut lapset.

Aikuinen: *Mikäs oli mukava leikki tänään? Oliko se kosketusleikki kiva?*

Jussi & Matti: *Ei.*

Ruu: *Musta oli.*

J: *Vaan se matkimisleikki oli.*

Kaino: *Nii oli.*

R: *Musta ainakin oli se kosketusleikki.*

Matti: *Musta oli kosketus ja matkiminen.*

K: *Mustakin oli molemmat.*

Loppulaulun aikana Matti hölmöili ja naureskeli aluksi, mutta kun muut lapset eivät lähteneet hölmöilyyn mukaan, sujui laulun loppu hyvin. Kaikki lapset osallistuivat loppupalaukseen mielellään. Lopuksi marssimme lasten kanssa ulos kerhosta. Jonon muodostaminen tuotti lapsille aluksi vaikeuksia, mutta lopulta pääsimme marssimaan jonossa pois kerhosta, ja lapset olivat heti innoissaan tömistelemässä jalkojaan.

Havaitimme, että Kaino on rauhoittunut huomattavasti aiemmista kerroista. Ruuhun saa paremmin katsekontaktin ja Ruu kertoi ensimmäistä kertaa omia mielipiteitään, kun aikaisemmin Ruu on ollut hiljaa tai ei ollut osannut sanoa omia mielipiteitään. Lapset tulivat hyvin toimeen keskenään, eikä kukaan lapsista enää jäänyt jalkoihin tai ilman muiden lasten huomiota, kuten aluksi.

6.9 Seitsemäs tuokio Hoivataan toisiamme

Suunnitelma

Seitsemäs tuokio aloitettiin passien täyttämällä, alkulaululla ja voidehoivalla. Ensimmäinen leikki oli peitolla keinutus. Leikissä aikuiset keinuttivat lasta peitolalla. Lasta keinutettiin aluksi aivan lattian rajassa, ja luottamuksen lisääntyessä yhä korkeammalla ja kovempaa. Lapselta vaati rohkeutta uskaltaa tulla ”peiton kyytiin”. Leikki tuki aikuisen ja lapsen välistä luottamusta, kun lapsen tuli luottaa aikuiseen ja aikuisen tuli varmistaa että lapsella on hyvä ja turvallinen olo. Lapsi

nauttii yleensä keinuvasta liikkeestä, ja luottaessaan aikuiseen leikki on mielui-
nen. Lasta rohkaistiin ja kannustettiin leikkiin, mutta ei pakotettu osallistumaan.

Toisena leikkinä oli autopesu. Tässä leikissä lapset olivat autoja, jotka tulevat
pesuun. Vuorotellen yksi lapsista oli auto, jota muut lapset ja aikuiset pesivät.
Esimerkiksi harjat pesivät pyörittävällä käden liikkeellä ja auto kuivattiin puhal-
tamalla. Lapset oppivat sietämään paitsi aikuisen, myös muiden lasten koske-
tuksen. Lapset huomasivat myös, mikä tuntuu itsestä ja muista mukavalta ja
mikä ei. Lapsia kannustettiin koskettamaan satuttamatta toista lasta ja samalla
koskettaen niin, että toisesta tuntuu hyvältä ja turvalliselta. Lapsi sai koko ryh-
män huomion, mikä oli hyväksi lapsen itsetunnolle. Lapselta vaadittiin rohkeutta
uskaltaa tulla keskipisteeksi ja antaa itsensä muiden hoidettavaksi. Leikkien
jälkeen oli välipala ja loppulaulu. Seitsemännellä kerralla lapset kannettiin ulos
niin, että toinen aikuinen kantaa käsistä ja toinen jaloista.

Toteutus

Seitsemännellä ryhmäkerralla oli kolme lasta paikalla. Aluksi kävimme läpi ketä
on paikalla ja täytimme kerhopassit. Alkulaulussa lapset lauloivat mukana het-
ken. Tällä kerralla voidehoivassa lapset saivat rasvata toistensa pipejä. Lapset
eivät aristelleet toistensa kosketusta. Tästä voidehoivahetkestä tulikin mieles-
tämme mukava yhdessäolon hetki, ja lapsilla näytti olevan hyvä olla yhdessä.

Heti alusta asti Ruu kävi hieman ylikierroksilla ja oli selkeästi vapautuneempi.
Ensimmäisenä leikkinä oli peitolla keinuttaminen. Lapset pitivät keinuttamisesta,
erityisen innokas oli Jussi. Kaino oli hieman arka keinutuksessa ja sanoi aina
itse, että nyt riittää. Ruu oli vapautunut ja riehakas. Lapset olisivat halunneet
koko ajan lisää keinutusta.

Jussi: *Korkeemmalle, korkeemmalle.*

Aikuinen: *Nyt keinutetaan välillä.*

J: *Mä painan liikaa.*

A: *Et paina, kyllä me jaksetaan sua keinuttaa.*

J: *Korkeemmalle.*

A: *Kokeillaan miten korkeella sä oot. Hipastaan vähän lattiaa ja sit-
ten nostetaan taas näin korkeelle.*

J: *Joo, näin korkeelle.*

Kaino: Korkeemalle, korkeemmalle, riittää.

Toisena leikkinä oli autopesu, jossa lapset olivat autoja, joita muut pesivät. Kaikki olivat leikkineet autopesua jo aikaisemmin, vaikka he muuta väittivätkin, kun kysimme. Autopesuleikin aikana Ruun oli vaikea pysyä paikallaan ja hän kiemurteli koko ajan. Ruun levottomuus tarttui myös muihin lapsiin ja sai heidät riehumaan. Ruu myös kieltäytyi monesta asiasta. Ei halunnut istua siinä missä pyydettiin, eikä halunnut tehdä mitään mitä pyydettiin. Autopesun aikana Jussia jännitti hieman muiden koskettaminen ja se, että hän ei kyennyt ennakoimaan sitä mitä hänelle tapahtuu, eikä näin ollen oikein kyennyt rentoutumaan. Jussi kiemurteli ja hihitteli levottomasti koko leikin ajan. Ruu ei malttanut odottaa omaa vuoroaan eikä myöskään suostunut ”pesemään” muita lapsia. Ruu olisi halunnut koko ajan huomion itseensä eikä kestänyt sitä, kun huomiota annettiin myös muille lapsille. Jussi ei oikein tunnistanut omia voimiaan vaan pesi muita lapsia aika voimakkaasti. Jussi oli todella innoissaan autopesuleikistä, mutta jotenkin tuntui, ettei hän ihan tiedä mitä piti tehdä eikä hän ihan ollut kuitenkaan täysillä mukana leikissä vaan katse harhaili ympäriinsä todella paljon. Ruu ei halunnut, että Kaino koskee häneen autopesuleikissä. Kaino osasi koskea toisia lapsia hellästi ja satuttamatta.

Aikuinen: Minkälainen auto sä oot Jussi?

Jussi: Romuauto.

A: Ai romuauto, minkäs merkkinen auto sä oot?

J: Nissan.

A: Minkä värinen auto sä oot?

J: Tumman sininen.

A: Tumman sininen nissan, onko se tosi likainen auto?

J: Ei.

A: Ai ei oo, no sitten se tarttee vain tosi kevyen pesun.

Kaino: Mä oon romunen auto.

A: Ooksäki romunen auto, minkäs värinen auto sä oot?

K: Sininen.

A: Minkäs merkkinen auto sä oot?

K: Ooppeli

A: Ootko sä joku farmariauto vai urheiluauto vai mikä?

K: Farmari

A: Ok sä oot sit sellainen tosi iso auto. Onks se kovin likainen auto?

K: Ei

A: *Ei oo laitetaan sille sitten sellainen kevytpesu.*

A: *Minkäs lainen auto tänne nyt tuli?*

Ruu: *Vaaleenpunainen.*

A: *Vaaleanpunainen auto. Onko se sellainen prinsessa auto?*

R: *Joo*

A: *Onko se kovin likainen?*

R: *Ei oo.*

A: *No sitten sillekin sellainen ihan kevytpesu.*

Välipalrusinat saivat lapset aina innostumaan. Lopuksi keskustelimme siitä, että seuraavaksi on viimeinen kerta ja, että leikkisimme lasten toiveleikkejä. Yritimme käydä kaikki kerhon aikana leikityt leikit läpi ja kysellä lasten toiveita, mutta tilanne meni riehumiseksi. Lopulta jokainen lapsi kuitenkin kertoi oman mielipiteensä, eikä kukaan ollut suoraan samaa mieltä kuin joku toinen. Lapset ovat rohkaistuneet paljon kerhon myötä. Veimme lapset ulos kantaen niin, että toinen aikuinen piti käsistä ja toinen jaloista.

Aikuinen: *Meil on ens kerralla se viimeinen kerhokerta ja me ollaan aateltu, että me voitais leikkiä teidän toiveleikkejä. Leikittäis niitä leikkejä mitkä on ollut teistä kivoja täällä.*

Kaino: *Se pumpulijuttu.*

A: *Missä kosketettiin vanutupolla.*

K: *Joo.*

Ruu: *Eiku mä haluaisin noita käsijuttuja tehdä.*

Jussi: *Mä haluaisin tolla peitolla.*

6.10 Kahdeksas tuokio "Mä leikin myös enkelinä"

Suunnitelma

Kahdeksas tuokio aloitettiin passien täyttämällä, alkulaululla ja voidehoivalla. Ensimmäisenä leikkinä oli ilmapalloleikki. Leikissä lasten oli tarkoitus yhdessä pitää ilmapallo ilmassa. Leikin aikana aikuinen antoi ohjeita siitä, millä ruumiinosalla palloon saa koskea. Leikissä lapset toimivat ryhmänä, mitä heiltä jo tässä vaiheessa leikkikerhoa voidaan odottaa. Leikki vaati ryhmän sisäistä vuorovai-
kutusta, jotta lapset pystyvät yhdessä pitämään pallon ilmassa. Lapsia kannustettiin toimimaan yhdessä ja pyrittiin saamaan lapset kannustamaan myös toisi-

aan. Lapsilta vaadittiin muiden huomioonottamista, jotta jokainen pääsee osallistumaan leikissä. Lapsia kehuistiin heidän leikkiessään.

Toisena leikkinä oli lasten toiveleikki. Leikittiin jotain leikkikerhossa aiemmin leikittyä leikkiä. Leikkien jälkeen oli välipala ja loppulaulu. Lapsille jaettiin muisto leikkikerhosta (pussukka jossa on kerhopassi, voidepullo, ilmapallo, alku- ja loppulaulun sanat ja pieni rusinarasia). Viimeisellä kerralla lapset kannettiin ulos peitoilla.

Toteutus

Viimeisellä ryhmäkerralla oli kolme lasta paikalla, Jussi, Kaino ja Ruu. Lapset alkoivat heti kertoa innokkaina pipeistään. Etenkin Kaino ja Ruu esittelivät pipejään. He selkeästi pitivät voidehoivasta ja siinä saamasta huomiosta.

Lapset olivat avoimia ja rohkeita, eikä ketään tuntunut jännittävän tilanne. Kerhon rytmi oli jo lapsille tuttu ja he selkeästi tiesivät mitä tulee tapahtumaan. Lapset eivät enää arastellut aikuisia ollenkaan vaan hakivat itse kontaktia aikuisiin.

Aloitimme tuttuun tapaan käymällä läpi ketä on paikalla ja täyttämällä kerhopassit. Lapset huomasivat itse, että tänään oli viimeinen kerhokerta, ja laskivat saamiaan tarroja ja katselivat niissä olevia eläimiä. Passeista löytyi muun muassa pandakarhuja, kirahveja, possuja ja haisunäätiä. Lapset olivat mukavasti yhdessä.

Alkulaulun aikana jouduimme keskeyttämään laulun kerran, kun Kaino ja Jussi aloittivat naureskelun. Loppulaulu sujui mukavasti. Kaino rauhoittui omalla kohdallaan, ja kuunteli tarkkaan, samoin Ruu vaikutti nauttivan laulusta. Laulun päätyttyä lapset alkoivat jutella puuttuneesta lapsesta Matista, ja sanoivat, että Matti on leikisti Jussin vieressä. Lapset olivat siis sisäistäneet hyvin ryhmän koonpanon ja sen jäsenet.

Heti, kun otimme voidepurkin esiin, lapset jo kaivoivat esiin pipejään, ja kilvan esittelivät niitä. Jokaiselta lapselta löytyi pipejä. Kaino olisi kovasti höpöttänyt

omia juttujaan omaa vuoroaan odotellessa, ja sanoi moneen kertaan, että ”mulla ei oo yhtään pipiä”. Kuitenkin oman vuoron koittaessa löytyi kädestä rasvatava kohta.

Viimeisellä kerralla suunnitelmasta poiketen molemmat leikit olivat lasten toiveleikkejä. Lapset itse muistivat erilailla omat toiveleikkinsä, mutta leikimme niitä, mistä edellisellä kerralla olimme jutelleet. Ensimmäinen leikki oli peitolla keinutus. Jussi oli hieman levoton ja pyöri ympäriinsä koko ajan. Ruu oli huomattavasti rauhallisempi kuin muutamalla edellisellä kerralla, mutta hänestä on tullut hyvin rohkea ja puhelias. Ruu hassutteli vapaasti, eikä tuntunut ujostelevan yhtään. Tämä piti myös tarkkaa lukua siitä, että kukaan ei häntä ohittele. Peittoleikin aikana Ruu halusi koko ajan rohkeasti ylemmäs ja ylemmäs, samoin kuin Jussi. Kaino oli taas hieman varovaisempi. Kaino ei oikein malttanut odottaa omaa vuoroaan ja esimerkiksi potkaisi toista lasta, kun tämä oli peiton sisällä. Kaino ei tuntunut ymmärtävän sitä, että toista lasta saattaa sattua.

Lapset riehaantuivat leikin lopussa, ja leikkien välissä rauhoituttiin matolla istuen. Ruu ei olisi halunnut mennä hänelle osoitettuun paikkaan vaan kieltäytyi. Ruu myös otti rohkeasti kontaktia aikuiseen ja kertoi mielipiteensä.

Toinen toiveleikki oli vanutuppokosketus. Leikin alkua odottaessaan lapset rauhoituivat rauhallisen musiikin alkaessa soimaan. Ruu ja Jussi odottivat selvästi vanutuppokosketus-leikkiä, kun Kaino olisi mieluummin vain touhunnut lasten kanssa. Leikin aikanakin kaikki lapset makasivat rauhassa paikallaan odottaen aikuisen kosketusta vanutupolla. Erityisesti Ruu oli lähes liikkumatta ja keskittyi tarkasti tekemiseen. Jussi kykeni olemaan rennommin kuin viimeksi, kun tiesi mitä oli tulossa ja mitä tehdään. Tämän hiljaisen hetken koimme olevan mukava ja lämmin hetki sekä lapsille että aikuisille. Leikki oli myös mukava lopetus leikkikerholle. Lapset olivat rentoutuneita ja kertoivatkin leikin päätyttyä, että meinasivat ihan nukahtaa.

Jussi: Meinasin vetää yötorkut.

Välipalan aikana juttelimme lasten lempileikeistä kerhon aikana. Lapset olivat yhtä innoissaan rusinoista kuin aina ennenkin ja laskivat niitä. Lasten suosikki-leikkejä olivat Jussin ja Kainon mielestä kilpikonnaleikki sekä paperinheitto ja Ruun mielestä käsienmaalaukset. Loppujen lopuksi lapset olivat kaikki samaa mieltä kaikesta, ja heidän mielestään parhaita leikkejä olivat kaikki leikit. Keskustelimme myös siitä miltä lapsista tuntuu, kun kerho nyt loppuu. Lapset olisivat toivoneet, että leikkikerho olisi jatkunut vielä.

Kaino: Mä haluaisin et näit leikkikerhoja olis tuhat päivää, kesään asti. Siihen asti kun mä täytän kakskyt.

Jussi: Eivaan siihen asti ku mä täytän tuhat sata.

K: Siihen asti kun mä kuolen.

Ruu: Tai siihen asti että ois taivaaseen asti. Koko ikä.

K:Mä leikin myös enkelinä siellä.

Jaoimme vielä jokaiselle lapselle oman lahjapussin muistoksi örkkimörkkikäsi-kerhosta. Pusseissa oli alku- ja loppulaulun sanat, vanutuppo, rusinoita, voidepurkki, tarroja ja kerhopassi. Lapset katselivat tarkkaavaisina kun esittelimme pussin sisältöä, ja olivat innoissaan saamistaan lahjapusseista. Lapsilla oli kuumetta kotonakin jo rasvaa ja rusinoita, mutta nyt he saivat ihan omat purkit. Lapset saivat nyt myös kotona opettaa vanhemmilleen oppimansa laulut. Kaikki lapset lauloivat mukana loppulaulussa ja kaikki tulivat mukaan loppulaulukseen, vaikka Jussi ensin laitto hieman vastaan.

Viedessämme lapsia ulos peitolla kantaen, lapset eivät olisi malttaneet odottaa vuoroaan ja kikattelivat aidosti iloisina. Ruuta joutui toppuuttelemaan, kun tämä olisi niin innoissaan ollut ensimmäisenä vuorossa. Viimeisellä kerralla huomasi erityisesti, kuinka Ruu oli rohkaistunut ja tämä oli jo äänekkäin lapsi ryhmästämme.

6.10 Lopetus

Kerhon päätyttyä lähetimme vanhemmille lasten lahjapussin mukana kotiin kirjeen, jossa kiitimme yhteistyöstä, ja kerroimme, että palaamme esittelemään opinnäytetyötämme päiväkotiin syksyllä 2009 (Liite 3).

Olisimme toivoneet, että aloittamamme leikkikerho olisi jatkunut. Tästä oli myös puhetta päiväkodin kanssa. Tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista, sillä päiväkodissa oli ryhmätheraplay-ryhmän tarvetta muutamalla muulla lapsella. On kuitenkin mahdollista että sama lapsiryhmä kokoontuu myös jatkossa yhdessä.

Hanna: Tää kerho ei valitettavasti jatkunut, kun se joululoma tuli siihen. Kyl noi on ihan selvästi pyytänyt, et mä ajattelin et vois muutaman kerran ottaa sen niikuin pienryhmätoimintana. Et ottais sen saman kerhon ja vetäis jonkun leikkikerho kerran ja kattois miten ne lapset siihen suhtautuis.

7 ARVIOINTI

7.1 Yhteistyöpäiväkodin arviointi

Yhteistyöpäiväkodissa leikkikerhoamme ja meidän toimintaamme arvioi yhteyshenkilömme Hanna. Saimme Hannan arvioinnin teemahaastattelussa (Liite 1). Suunnitelmamme oli Hannan mukaan selkeä ja se sisälsi pääpiirteet. Hannan mukaan laajempaa suunnitelmaa ei olisi kaivattu jo senkin takia, että suunnitelmassa oli jo nyt paljon analysoitavaa. Hannan mukaan olimme perustelleet miksi olimme valinneet tietyn leikin, ja suunnitelma oli selkeä.

Hannan mukaan onnistuimme ryhmätheraplayn soveltamisessa. Hän kertoi myös, että omaksuimme nopeasti tärkeimmät asiat ryhmätheraplaysta. Hän piti kerhopasseista, jotka teimme lapsille. Hanna kertoi, että lapset odottivat, että minkälaiset tarrat saavat passiinsa.

Hanna huomasi, että käytimme turhan usein ”-isi” -muotoja, ja kysyimme lapsilta esimerkiksi että tekisimmekö näin? Näitä kysymyksiä tulisikin välttää, sillä periaatteena on, että aikuinen määrittää tekemisen, ja näin tehdään. Opimme Hannan mukaan kuitenkin loppua kohden välttämään kysymysmuotoja. Hannan mukaan myös persoona määrää hyvin paljon, miten ryhmää ohjaa.

Kysyimme Hannalta, mitä mieltä tämä oli siitä, että vaihtelimme vetäjän ja avustajan rooleissa. Hannan mielestä tämä ei häirinnyt lapsia, mutta muistutti, että jos vetäisimme oikeata ryhmätheraplayta, olisi tämä menetelmän vastaista. Hannan mukaan saimme näin kuitenkin kumpikin kokemusta ohjaamisesta ja avustamisesta.

Hanna: Ja kun siinä on niin pieni raja et kun mekin Seijan kanssa ollaan paljon vedetty molemmat niin jos siihen tulee joku ulkopuolinen niin en mä tiedä huomaisko se välttämättä kumpi meistä ohjaaja ja kumpi avustaa.

Kerhon toteutus onnistuikin Hannan mukaan. Hän kertoi, että olimme ottaneet kaikki osa-alueet huomioon. Mukana olivat alkulaulu, voidehoiva, leikit, välipala ja loppulaulu. Hanna kertoi, että alku- ja loppulauluja voi myös vaihtaa jokaisella kerralla, mutta hänen mielestään samat laulut tuovat rauhallisuutta. Ulosvienti on kuitenkin jokaisella kerralla erilainen, ja sitä lapset odottavat.

Hanna: Lapset oli kauhean tyytyväisiä aina joka kerhon jälkeen.

Hanna: Nää leikit oli ihan osuvat. Ne haaveilee vieläkin niistä ne oli avoimessa kerran leikkimässä ja ne rakens ison pinon tyynyistä ja hyppi niiden päältä. ...Uskallatko laittaa vielä yhden tyynynt? Uskallatko kii- vetä sinne?

Hannan mukaan lapset olisivat hyötäneet leikkikerhosta enemmän, jos se olisi jatkunut pidempään kuin kahdeksan kertaa. Tämän huomasimme myös itse, mutta opinnäytetyön kannalta koimme, että emme pysty laajentamaan työtämme liikaa. Tämän vuoksi toivoimmekin, että päiväkodissa olisi mahdollisuus jatkaa aloittamaamme toimintaa saman ryhmän kesken. Ryhmä ei kuitenkaan käytännön syistä jatkanut toimintaansa.

Hanna: *Kakstoista kertaa on se mitä mä oon pitänyt miniminä. Koska se tuo sellaista ryhmäytymistä. Mut tälläisessä tilanteessa sen ymmärtää.*

Hannan mielestä riippuu ryhmästäkin, että kuinka pitkään leikkikerhoa tulisi jatkaa. Hänen mielestään osalle riittää vähempi, ja osalle taas voisi vetää vaikka vuoden.

Ryhmän koko (neljä lasta) oli Hannan mielestä riittävä. Lasten ikä on hyvä ottaa huomioon ryhmän kokoa mietittäessä. Hanna on itse pitänyt isompia ryhmiä esikouluikäisille. Hannan mukaan ryhmän hallitsee, vaikka siinä on kuusi tai kahdeksankin lasta, mutta voidehoivan odottaminen menee kovin pitkäksi, ja aiheuttaa levottomuutta.

Hanna: *Mitä pienempi ryhmä niin sitä enemmän lapset siitä yleensä nauttii.*

Hanna huomioi leikkikerhon vaikutusta lasten itsetunnon vahvistumiseen ja lasten rohkaistumiseen. Hän huomasi Ruusta selvästi, että tämä oli varmempi itsestään. Hannan mukaan kaikki leikkikerhoon osallistuneet lapset olivat perusluonteeltaan ujoja. Hän kertoikin, että lapset hämmästyttivät riehaantumisellaan. Hannan mukaan lapset vapautuivat. Erityisesti Hanna huomasi tämän Ruusta, jonka vapautuminen on jatkunut leikkikerhon ulkopuolellakin.

Hanna: *Varsinkin Ruu vapautui ihan hirveesti ton aikana ja se on jatkunut se vapautuminen sillä sen jälkeenkin, et kyl se ihan hyvää sille teki.*

H: *Mut ne on vasta tollaisia pieniä kuitenkin et ne ehtii muuttua vielä kymmenen kertaa siitä. varmaan yks hyvä kokemus heille tämmönen et pääsi tälläiseen leikkikerhoon mukaan. Tykkää siitä kauheesti ja se on myös sellainen aikuisten jakamaton huomio minkä ne saa siitä sitten sehän on se mikä vahvistaa jokaista sitten. Ja sit se semmoinen yhteenkuuluvuuden tunne.*

Itsetunnon analysointiin Hanna koki olevan liian vähän resursseja suuressa lapsiryhmässä. Hän koki, ettei pystynyt paneutumaan itsetuntoasioihin yksityiskohtaisesti.

Lapset ryhmäytyivät leikkikerhon aikana, ja Hanna kertoi, että Kaino ja Matti ovat nykyään parhaita kavereita, ja leikkivät päiväkodin ulkopuolellakin yhdessä. Myös Jussi leikkii heidän kanssaan usein, ja selvästi enemmän kuin aikaisemmin. Kaksi lapsista on kuulemma myös päättänyt mennä naimisiin isona.

Lapset tulivat mielellään leikkikerhoon. Hanna kertoi, että saimme järjestyksen tuokioilla pysymään lempein menetelmin. Ryhmätheraplayn aikuisjohtoisuus tarkoittaa myös sitä, ettei lapsille tarvitse selittää jokaista asiaa. Hanna kertoikin että vedimme tuokiot eteenpäin, emmekä jääneet selittelemään miksi jotain asiaa tehtiin tai jotain asiaa ei tehdä. Hannan mukaan ohjaaminen olisi saattanut sujua paremmin jos olisimme olleet ryhmässä samanaikaisesti harjoittelussa. Tällöin olisimme tunteneet lapset paremmin, ja osanneet varautua tilanteisiin paremmin. Tällöin olisimme myös pystyneet itse analysoimaan tapahtuneita muutoksia lapsissa. Hannan mukaan kerho meni kuitenkin hyvin näinkin.

H: Elikä vois miettii et jos joku tekee tällaista opinnäytetyötä niin vois miettiä jos ne kerhot vois vetää sen harjoittelun aikana.

Lapset saivat viimeisellä tuokiolla lahjapussit, joissa oli leikkikerhotuokioihin liittyviä asioita (pumpulituppoja, rasvapurkki..). Kotona oli kuulemma keskusteltu pussin sisällöstä, ja päiväkodissa oli ollut vaikeaa olla avaamatta pusseja ja esitellä sisältöä muille lapsille. Hannan mukaan lahjat olivat lapsille tärkeitä. Hannan mielestä lahjat jättävät pidemmän muiston kerhosta.

7.2 Lasten palaute leikkikerhosta

Hanna kertoi, että lapsilta tullut palaute on ollut todella hyvää koko ajan. Lapset ovat olleet tyytyväisiä ja lähtivät innolla kerhotuokioille.

Hanna: Muut lähti ulos ja nää täppänä jäi sinne sitten odottelemaan. Vähän ne riehu aina välillä, et noi meidän toiset työntekijät sano aina välillä, et ne ei pysy paikallaan hetkeäkään. Pomppi ja riehu kun ne odotti kerhon alkua. Ne oli vaan niin innostuneita et ei se mun mielestä mikään paha juttu ollut. Ne oli kauhean innoissaan

siitä kerhosta. Kerhon jälkeen ne elvisteli et meillä on tällainen örkimörkkikerho.

Saimme lapsilta palautetta jokaisella leikkikerhotuokiolla. Välipalan aikana kyse-
limme lapsilta mielipiteitä kerhosta ja leikeistä. Lasten oli ensimmäisillä kerralla
vaikeaa kertoa tarkemmin mistä pitivät, mutta viimeisellä kerralla palautetta tuli
jo runsaammin.

Lasten palaute oli pääasiassa sitä, että ”oli ihan kivaa”. Lapset pitivät leikeistä,
eivätkä koskaan kieltäytyneet mistään leikistä tai sanoneet jotain leikkiä hu-
noksi tai tyhmäksi. Saamamme palaute kerhotuokiolla oli pääasiassa sitä, että
jokin leikki oli kiva.

Lasten yhdeksi lempileikiksi lapset mainitsivat yllätykseksemme ”pumpulikoske-
tuksen”, jossa lapset saivat maata hiljaa paikallaan. Rauhallisen musiikin soi-
dessa aikuinen koski lasta iholle (esimerkiksi nenään, poskille, kämmenelle)
pumpulitupolla. Hanna kertoi, että lapset ovat pyytäneet leikkiä leikittävän myö-
hemmin päiväkodissa.

Viimeisellä tuokiolla juttelimme lasten kanssa leikkikerhotuokioista kokonaisu-
tena, ja lapset olisivat halunneet leikkikerhon jatkuvan aina ”taivaaseen saak-
ka”. Vaikutti siltä, että leikkikerho oli lapsille mukava lisä päiväkotiarkeen, ja
heidän oma erikoisjuttunsa.

Päiväkodin kautta saimme palautetta myös lasten vanhemmilta. Vanhemmat
olivat kiinnostuneita leikkikerhon toiminnasta ja kyselivät siitä päiväkodin henki-
lökunnalta. Vanhemmat myös odottivat, että pääsevät syksyllä näkemään pä-
tkiä videotallenteistamme.

7.3 Oman työskentelyn arviointi

Olemme itse tyytyväisiä produktioomme, vaikka huomasimmekin kahdeksan kerhotuokion kestoisen leikkikerhon olevan liian lyhytkestoinen, jotta leikkikerholla päästäisiin tuloksiin lapsen itsetunnon vahvistamiseksi. Huomasimme kuitenkin, että jo kahdeksankin kerhotuokiota tukee, rohkaisee ja ryhmäyttää lapsia, ja mahdollistaa aikuisen ja lapsen välisen luottamuksellisen suhteen muodostumisen.

Vaikka lasten itsetuntoa ja sen muutoksia on vaikea arvioida kahdeksan kerran perusteella, uskomme että jokainen hyvä kokemus on eduksi lapsen itsetunnolle. Produktioimme toivottavasti auttaa meitä ja muita kasvattajia käyttämään vuorovaikutusleikkiä hyväksi yhtenä keinona lapsen itsetunnon tukemisessa. Produktiostamme saa vinkkejä päiväkodin arkeen. Vuorovaikutusleikki on kokemuksemme mukaan yksi erittäin tehokas menetelmä käytettäväksi päiväkodissa lapsen rohkaisemiseksi ja pidemmällä tähtäimellä lapsen itsetunnon tukemiseksi.

Mielestämme valitsemamme leikit olivat sopivia lasten rohkaisemiseksi. Jatkossa huomioisimme kuitenkin, että jokaisella tuokiolla olisi vain yksi riehakas leikki, ja toinen leikki olisi rauhallisempi, elleivät lapset ole erityisen ujoja ja vetäytyviä. Myös rauhoittuminen leikkien välillä on tärkeää. Omassa ryhmässämme olevat lapset olivat ennakkokäsityksemme mukaan ujoja lapsia, ja olivatkin suuressa lapsiryhmässä arempia ja vetäytyneempiä. Pienessä ja tutussa ryhmässä lapset kuitenkin olivat mielestämme aivan muuta kuin ujoja ja arkoja, etenkin ryhmän edetessä. Mikäli meidän toimintamme vaikutti lapsiin rohkaisevasti, on toimintamme ryhmässä onnistunutta. Päiväkodin henkilökunnalta saatu palaute, että lapset ovat leikkikerhon jälkeen rohkaistuneet myös suuremmassa ryhmässä, vahvistaa sitä, että leikkikerhollamme oli vaikutusta asiaan.

Päivi Koivisto haastatteli kasvatustieteen väitöskirjassaan ”Yksilöllistä huomiota arkisissa tilanteissa - Päiväkodin toimintakulttuurin kehittäminen lasten itsetuntoa vahvistavaksi” päivähoitossa olevia lapsia. Haastatteluissa tuli ilmi, että lapset arvostivat aikuisten ystävällisyyttä, huolenpitoa ja välittämistä. Lapset

kokivat olonsa hyväksi, kun aikuinen oli aidosti läsnä, kuunteli ja antoi yksilöllistä huomiota. Tärkeää oli kiireetön ja lämminhenkinen yhdessäolo ja vuorovaikutus. (Koivisto 2007, 139.) Leikkikerhossamme pyrimme antamaan lapsille yksilöllistä, leikkisää, lämmintä ja hoivaavaa huomiota. Uskomme tämän myös onnistuneet. Jälkeenpäin ajatellen olisimme voineet valita enemmän hiljaisia ja rauhallisia leikkejä, sillä lapset tuntuivat nauttivan niistä. Leikkejä, jotka antavat lapselle rauhallisen hetken aikuisen kanssa.

Pyrimme jokaisella tuokiolla saamaan lasten kanssa katsekontaktin kun oli kyse aikuisen ja lapsen välisestä vuorovaikutuksesta. Erityisesti pyrimme katsekontaktiin alkulaulun sekä voidehoivan aikana, joissa keskityimme jokaiseen lapseen vuorotellen. Leikeissä katsekontaktiin pyrittiin esimerkiksi leikissä, jossa lapset hyppivät tyynypinon päältä aikuisen ottaessa heitä vastaan. Lasten ujouden huomasi näissä tilanteissa hyvin. Vaikka lapset muuten olivat riehakkaita ja melko rohkeita, arastelivat he selvästi katsekontaktia. Katsekontaktin saaminen parani loppua kohden, kun tulimme tutummiksi lasten kanssa.

Kaino ja Matti olivat enemmän kiinnostuneita toisista lapsista ja hakivat heidän hyväksyntäänsä ja huomiotaan, kun taas Jussi ja Ruu selvästi kaipasivat enemmän aikuisen huomiota. Uskomme, että Matti olisi hyötynyt leikkikerhosta paljon, ja tarvitsisi juuri tällaista ryhmää rohkaistua olemaan oma itsensä. Huomasimme, kuinka Matille on tärkeää muiden lasten hyväksyntä ja huomio, eikä tämä oikein osannut rentoutua, vaan seurasi ja matki muita lapsia jatkuvasti. Eniten huomasimme leikkikerhon vaikutuksen Ruuhun, joka näytti pienryhmässä olevansa todella rohkea ja itsenäinen lapsi, joka vain jää isossa ryhmässä helposti muiden varjoon. Ruu rohkaistui kaikkein selvimmin, alkoi kertoa omia mielipiteitään, eikä suostunut saamaan yhtään vähempää huomiota kuin muut lapset. Myös Jussi rohkaistui ja vapautui selvästi. Tämä kykeni rentoutumaan, eikä ennakoanut ja jännittänyt tulevaa niin kovasti. Kainosta huomasimme tämän rauhoittuneen ja keskittyvän paremmin viimeisillä kerroilla, eikä tämän enää tarvinnut saada yhtä paljon huomiota muilta lapsilta.

Lasten rajaaminen ryhmätheraplayn periaatteiden mukaisesti tuotti aluksi hankaluuksia. Ryhmätheraplayssa ei käytetä ei-sanaa. Samoin sanojen isi-päätteet

ovat kiellettyjä (esimerkiksi tehtäisiinkö, mentäisiinkö). Lapsia ohjatessamme esitimme asiat helposti kysymysmuodossa (esimerkiksi leikkittäisiinkö nyt tällaista leikkiä). Tämä tuntuukin luonnolliselta kun puhutaan kohteliaasti ihmiseltä ihmiselle. Huomasimme, että leikkikerhossa lapsille asioita ei kuitenkaan ole tarpeen esittää näin, etenkin kun lapsilla ei ole vaihtoehtoa muuttaa aikuisen suunnitelmia. Loppua kohden opimme jo välttämään kysymysmuotoja, saatuamme ohjausta asiassa.

Koimme tekemämme leikkikerhopassit toimivina. Lapset pitivät niistä selvästi, ja samalla pysyivät kärryillä, että kuinka monta kerhokertaa on jäljellä. Leikkikerhopassiakin voi hyvin muokata haluamakseen. Hanna kertoi, että aikoo ottaa käyttöön koko ryhmän yhteisen kerhopassin. Myös laulut olivat sopivia. Loppulaulussa lapset arastelivat hieman loppuhalausta (kaikki halasivat toisiaan), mutta uskomme, että mikäli leikkikerho olisi jatkunut pidempään, olisi hämmennys kaikonnut.

Olemme nyt yhtä kokemusta rikkaampia, ja seuraavalla kerralla osaamme ennakoida leikkikerhon toimintaa paremmin. Oli tärkeää, että saimme ohjausta prosessin aikana, sillä vuorovaikutusleikki oli meille vielä uutta.

Yhteistyömme sujui hyvin. Parin kanssa tehtävä opinnäytetyö voi aiheuttaa muunmuassa ajankäytöllisiä pulmia. Meille ajankäytölliset ongelmat tulivat tutuiksi. Toinen meistä oli opinnäytetyötä tehdessämme äitiyslomalla pienen lapsen kanssa, ja toinen opiskeli ja kävi osa-aikatyössä. Aikataulut oli välillä vaikea sovittaa yhteen. Meitä auttoi työn teoriaosuuksien jakaminen, jolloin pystyimme tekemään molemmat itsenäistä työtä omalla ajallamme. Pyrimme kuitenkin tekemään yhdessä suunnitelmat ja arvioinnit.

Suomenkielisen tai yleensä Suomesta saatavilla olevan lähdemateriaalin löytäminen liittyen ryhmätheraplay-menetelmään oli haasteellista. Theraplay-menetelmästä ja vuorovaikutusleikistä on ainakin toistaiseksi vain vähän suomenkielistä kirjallisuutta. Huomasimme myös, että itsetuntoon liittyvässä tuoreessa kirjallisuudessa on hyvin paljon käytetty lähteenä samoja vanhempia perusteoksia, joten päädyimme itsekin käyttämään mieluummin näitä alkuperäi-

siä lähteitä hyväksemme. Lähteiden käytössä olemme pyrkineet luotettavuuteen ja puolueettomuuteen.

Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää. Jos leikkikerho olisi järjestetty harjoittelumme aikana, olisi tiiviimpi yhteistyö vanhempien kanssa ollut mahdollista, sillä olisimme nähneet heitä päivittäin. Nyt vastuu yhteistyöstä jäi pitkälti yhteistyöpäiväkodin henkilökunnalle, jotka välittivät viestimme vanhemmille.

8 POHDINTA

8.1 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyöprosessiamme kuvaamme liitteenä olevan aikajanan avulla (Liite 6). Aloitimme työskentelyn yhdessä alkusyksystä 2007, jolloin otimme ensimmäisen kerran yhteyttä yhteistyötahoomme. Keväällä 2008 suoritimme Lapsuus ja nuoruus- opintokokonaisuuden harjoittelun yhteistyöpäiväkodissa ja aloitimme teoriaosuuden kirjoittamisen. Ennen harjoittelua saimme Vantaan kaupungilta tutkimusluvan. Harjoittelun lopussa tiedotimme lasten vanhempia opinnäytetyöstämme ja pyysimme suostumuksen lasten leikkikerhoon osallistumiseen. Saimme yhteistyöpäiväkodilta palautetta kerhosuunnitelmastamme, ja teimme lopullisen version, jonka esittelimme päiväkodilla syksyn 2008 alussa. Toteutimme leikkikerhon loka-joulukuussa 2008 yhteistyöpäiväkodilla. Keväällä 2009 haastattelimme päiväkodin yhteyshenkilöä, jolta saimme päiväkodin arvioinnin. Haastattelimme myös Suomen Theraplay-yhdistys ry:n hallituksen jäsentä Mari Kujansuu-Värettä. Kesän 2009 ajan teimme pääosin leikkikerhon arviointia, ja syksyyn 2009 saakka viimeistelimme työtämme. Palautimme opinnäytetyömme lokakuussa 2009. Läpi prosessin saimme ohjausta opinnäytetyöohjaajiltamme. Ohjaus koostui ryhmätapaamisista sekä henkilökohtaisesta ohjauksesta. Pidimme sähköpostitse yhteyttä yhteistyötahoomme läpi prosessin, ja tiedotimme yhteistyötahoa työn etenemisestä.

Opinnäytetyömme on ollut pitkäkestoinen prosessi, ja olemme tyytyväisiä, että valitsimme toiminnallisen opinnäytetyön. Saimme kokemusta hyvästä menetelmästä ja lapsiryhmän ohjaamisesta. Saimme myös työskennellä jo tutuksi tullessa ympäristössä.

Työstimme opinnäytetyötämme kaksi vuotta. Innostuimme aiheesta saman tien nähtyämme, ja olemme edelleen sitä mieltä, että valitsimme mielenkiintoisen aiheen. Opinnoissamme olemme päässeet tutustumaan erilaisiin työyhteisöihin ja työnkuviin ja matkan varrella monia muitakin mielenkiintoisia opinnäytetöiden aiheita on tullut vastaan. Mikäli olisimme valinneet aiheemme vasta opintojen loppupuolella, olisimme saattaneet valita toisenlaisen aiheen tai näkökulman. Olisimme myös osanneet vaatia yhteistyötaholta suurempaa panostusta opinnäytetyötämme kohtaan.

8.2 Ajatuksiamme produktiosta

Huomasimme, että leikkikerhotuokiolla on tärkeää rajata lapsia tarvittaessa. Tämä kuuluu aikuisjohtoisuuteen, ja samalla turvataan lapsille turvallinen ja hyvä olo. Leikkikerhotuokioilla tuli usein tilanteita, joissa lapset tönivät toisiaan. Nämä tilanteet tuntuivat aiheutuneen lasten levottomuudesta. Kun näihin tilanteisiin päästään puuttumaan ajoissa, voidaan ehkä välttää levottomuus, joka vaikuttaa tuokioiden ilmapiiriin.

Opiskelijan rooliin liittyy usein epävarmuutta ja kokemus ulkopuolisuudesta työyhteisössä. Koimme, että aiheutimme yhteistyöpäiväkodissa henkilökunnalle lisätyötä, vaikka pyrimmekin tekemään suunnittelun ja toteutuksen mahdollisimman itsenäisesti. Koimme hankalana myös omien vaikutusmahdollisuuksiemme vähyyden. Olimme riippuvaisia yhteistyöpäiväkodin arjen tapahtumista ja sujumisesta, ja tämä vaikeutti järjestelyjämme.

Uskomme, että päiväkodin arjessa leikkikerhotuokioiden pitäminen voi olla haasteellista, vaikei olisikaan kyse opiskelijoista. Etenkin jos tarkoituksena on pitää tuokiot säännöllisesti, kuten meillä. Yhteistyöpäiväkodissa pidettävät ryh-

mätheraplay-tuokiot eivät tavallisesti ole aina samaan aikaan olosuhteiden pakosta, vaan niitä pidetään silloin kun se on mahdollista. Itse tulimme ulkopuolisina päiväkotiin pitämään leikkikerhoa, ja emme juuri voineet joustaa tuokioiden ajankohdasta. Pidimme myös tärkeänä, että ryhmät ovat aina samaan aikaan, samassa paikassa, jotta lapset saisivat kokemuksen pysyvyydestä, ja tietäisivät mitä odottaa. Jouduimme kahteen kertaan siirtämään leikkikerhotuokioita päiväkodista johtuvista syistä (henkilökunnan sairastuminen ja päiväkodin retki). Tähän olimme kuitenkin osanneet varautua, sillä luonnollisesti päiväkodin arjen toiminnot ovat riippuvaisia henkilökunnan määrästä.

Myös yhteyshenkilömme Hanna kertoi, että päiväkodissa on yhdessä keskusteltu opinnäytetyömme aiheuttamista ajankäytöllisistä asioista. Hanna kertoi, että muu henkilökunta mahdollisti hänen osallistumisensa tuokioihin esimerkiksi menemällä ulos tämän vuorolla.

Päiväkodin arki voi kasvattajan näkökulmasta olla yksipuolista ja rutiininomaista. Kasvattajien kouluttautuminen ja kehittyminen onkin ensiarvoisen tärkeää työmotivaation ylläpitämiseksi. Toivomme, että opinnäytetyömme kautta yhteistyöpäiväkodin kasvattajat voivat saada uutta näkökulmaa työhönsä. Kokemukset erilaisista menetelmistä, kuten vuorovaikutusleikistä monipuolistavat kasvattajan tekemää työtä. Myös vuorovaikutusleikin tarjoamat mahdollisuudet kohdata lapset yksilöllisesti lisäävät työmotivaatiota ja auttavat työntekijöitä tutustumaan lapsiin paremmin.

Leikkikerhon toteutus lisäsi ryhmänohjaustaitojamme ja saimme kokemusta erityisesti leikki-ikäisten lasten kanssa työskentelystä. Teimme opinnäytetyötä parityönä ja lasten leikkituokion järjestäminen kahden aikuisen voimin antoi erilaisia näkökulmia suunnitteluun. Vetäjän ja avustajan roolien vaihtaminen leikkikerhotuokioilla onnistui hyvin. Roolien vaihtamiseen liittyy myös opinnäytetyöparin kunnioittaminen ja huomioon ottaminen. Opimme myös, että lasten leikkituokioiden järjestämisessä suunnittelu ja ennakointi ovat tärkeää, mutta aikuisen tulee olla myös valmis joustamaan ja mukauttamaan toimintaa lasten tarpeiden mukaisesti.

Parityöskentely on sosiaalialalla nykyisin yleistä. Saamamme kokemus parityöskentelystä sekä yhteistyötahon kanssa toimimisesta kehittivät meidän ammattiosaamistamme.

Opinnäytetyötä tehdessämme kohtasimme myös eettisiä kysymyksiä, joihin etsimme ratkaisuja. Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyön eettisten ratkaisujen tavoitteena ovat ihmisten kunnioittaminen, tasa-arvoinen vuorovaikutus ja oikeudenmukaisuuden korostaminen (Kivirinta, Kuokkanen, Määttä & Ockenström 2007, 27). Jouduimme perustelemaan itsellemme mm. sen, millä perusteilla valitsimme lapset leikkikerhoomme, ja kuinka turvaamme lasten yksityisyyden. Olemme luvanneet leikkikerhoomme osallistuvien lasten vanhemmille tuhota nauhoittamamme materiaalit, ja samoin teemme nauhoittamiemme haastattelujen suhteen. Vantaan kaupungilta saamamme tutkimusluvan mukaisesti huolehdimme siitä, ettei työyhteisöä ja yksittäisiä henkilöitä voi tunnistaa. Lasten yksilöllisten tarpeiden huomiointi ja lasten tasa-arvoinen kohtelu, sekä ammatillinen ote työskentelyyn kuuluivat oleellisena osana leikkikerhon toteutukseen.

LÄHTEET

- Aho, Sirkku 1996. Lapsen minäkäsitys ja itsetunto. Helsinki: Edita.
- Aho, Sirkku & Heino, Susanna 2000. Itsetunnon vahventaminen päiväkodissa. Turku: Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos.
- Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Nurmi, Jan-Erik; Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.
- Cacciatore, Raisa; Korteniemi-Poikela, Erja & Huovinen, Maarit 2008. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa. Helsinki: WSOY.
- Jernberg, Ann M. & Booth, Phyllis B. 2003. Theraplay: Vuorovaikutusterapian käsikirja. Helsinki: Psykologien kustannus.
- Karosto, Minna & Tarmio, Nora 2007. Iloisen valkoiset legoleijonat -leikkikerho 6-vuotiaiden poikien vuorovaikutuksen tukena. Laurea-ammattikorkeakoulu. Tuusulanjärvi. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 1994. Hyvä itsetunto. Porvoo – Helsinki – Juva: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2004. Temperamentti: ihmisen yksilöllisyys. Helsinki: WSOY.
- Kinnunen, Sini & Montonen, Marja 2008. Vuorovaikutusleikki työvälineenä päiväkodissa – Vuorovaikutusleikkikoulutuksen käyneiden lastentarhanopettajien kokemuksia. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Etelä, Helsinki. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Kivirinta, Mervi; Kuokkanen, Ritva; Määttänen, Jukka & Ockenström, Leena 2007. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Koivisto, Päivi 2007. "Yksilöllistä huomiota arkisissa tilanteissa": päiväkodin toimintakulttuurin kehittäminen lasten itsetuntoa vahvistavaksi. Jyväskylän yliopisto.
- Komokallio, Päivi & Ramfeldt, Päivi 2006. Superkids – lasten keskinäistä vuorovaikutusta tukeva vuorovaikutusleikkitoiminta. Laurea-

- ammattikorkeakoulu. Vantaa. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Kujansuu-Väre, Mari 2009. Suomen Theraplay-yhdistys ry:n hallituksen jäsen ja ryhmätheraplay kouluttaja ja työnohjaaja (koul.) Mari Kujansuu-Väreen haastattelu Vihdissä 8.4.2009.
- Lastenhoitajan haastattelu 2009. Lastenhoitaja ja ryhmätheraplay-ohjaaja Hannan (nimi muutettu) haastattelu Vantaalla 2.2.2009.
- Lundberg, Soile & Saarinen, Sirkka 2006. Vuorovaikutusleikkiä päiväkodissa – ohjaajien näkemyksiä Theraplay osa-alueista. Laurea-ammattikorkeakoulu. Tuusulanjärvi. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Mullen, Janet 2000. What is Theraplay? How can it help my child? The Theraplay® Institute Newsletter of Winter 1999/2000. Saatavilla sähköisessä muodossa.
http://www.theraplay.org/articles/99_win_Mullen.htm.
- Nurminen-Onkalo, Hilikka 2001. Kokemuksia Theraplay-menetelmästä päivähoidon pienryhmässä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Järvenpää. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Saint-Exupéry, Antoine de 2001. Pikku prinssi. Porvoo: Bookwell.
- Savola, Sinikka 2004. Luentomuistiinpanot Sinikka Savolan koulutustilaisuuksista Ryhmätheraplay-koulutuksista vuodelta 2004.
- Sinkkonen, Jari 2008. Mitä lapsi tarvitse hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.
- Stakes 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Helsinki: Stakes.
- Suomen Theraplay-yhdistys ry 2008. Mitä on ryhmätheraplay? Viitattu 31.3.2008. <http://www.theraplay.fi/>.
- The Theraplay Institute 2009. Group Theraplay. Viitattu 4.7.2009.
<http://www.theraplay.org>.
- Törrönen, Maritta 1999. Lapsi ja osallistuva havainnoiminen. Teoksessa Isto Ruoppila, Eeva Hujala, Kirsti Karila, Jarmo Kinos, Pirkko Niiranen & Mikko Ojala (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena.
- Viljamaa, Janne 2008. Anna lapsen onnistua. Helsinki: Gummerus.

Liite 1: Teemahaastattelun kysymykset

Teemahaastattelu lastenhoitajalle (2.2.2009)

1. Vuorovaikutusleikin soveltaminen
 - Mitä mieltä olet menetelmän soveltamisesta?
 - Kuinka onnistuimme vuorovaikutusleikin soveltamisessa?

2. Minäkäsitys ja itsetunto
 - Millaisia muutoksia tai vaikutuksia koit leikkikerholla olleen?
 - Näkyikö vaikutuksia kerhon ulkopuolella?

3. Leikkikerhon toimivuus
 - Mitä mieltä olit leikkikerhon kestosta?
 - Mitä mieltä olit leikkikerhon toteutuksesta?

4. Arviointi leikkikerhon ohjaamisesta
 - Kuinka onnistuimme leikkikerhon ohjaamisessa?

5. Palaute lapsilta ja vanhemmilta
 - Millaista palautetta olet saanut leikkikerhoon osallistuvilta lapsilta?
 - Millaista palautetta olet saanut lasten vanhemmilta koskien leikkikerhoa?

Liite 2: Kirje vanhemmille 1

Hyvät perheet!

Olemme sosionomi-opiskelijoita Diakonia-ammattikorkeakoulusta, ja teemme opinnäytetyömme produktina yhteistyössä XXXXXX päiväkodin kanssa. Toteutamme syystalvella 2008 kahdeksan tuokion kestoisen Theraplay-menetelmää soveltavan leikkikerhon päiväkodin tiloissa. Opinnäytetyömme aiheena on lapsen itsetunnon ja rohkeuden vahvistaminen Theraplay-menetelmää soveltaen. Tarkempi leikkikerhon aloitusajankohta selviää myöhemmin.

Toivoisimme että lapsenne voisi osallistua leikkiryhmään. Ryhmässä tulee olemaan neljä lasta. Leikkituokiot järjestetään lasten päivähoitoajan puitteissa yhdessä lastenhoitaja XXXX XXXXXXXX kanssa. Tuokio kestää noin puoli tuntia ja ryhmä tapaa kerran viikossa. Tämän lisäksi toivoisimme mahdollisuutta haastatella toista lapsen vanhemmista opinnäytetyötämme varten. Valmiissa opinnäytetyössä lasten nimet on muutettu. Lapsesta kerrotaan ikä ja sukupuoli.

Ryhmätheraplay

Ryhmätheraplay eli vuorovaikutusleikki on suunniteltua leikkiä ja toimintaa. Sen tavoitteena on tarjota lapselle haasteita, onnistumisen kokemuksia, myönteistä vuorovaikutusta ja rohkaisua. Toiminta tapahtuu pysyvissä tiloissa säännöllisesti ja myös ryhmän jäsenet pysyvät samoina koko prosessin ajan. Vuorovaikutusleikin tavoitteena on antaa lapselle mahdollisuus rakentaa toimiva yhteys ohjajiin ja kanssalleikkijöihin. Ryhmätheraplayn vuorovaikutussuhteisiin kuuluvat kosketus, katsekontakti ja äänenkäyttö.

Vuorovaikutusleikkiryhmässä on neljä sääntöä: pysytään yhdessä, satuttaa ei saa, pidetään hauskaa ja aikuinen johtaa. Aikuisjohtoisuudella taataan lapsen turvallinen ja varma olo. Ryhmässä on kaksi aikuista, joista toinen ohjaa ja toinen avustaa.

Tuokioihin kuuluu kaksi rituaalia, jotka aloittavat ja lopettavat ryhmäistunnon. Tuokion alussa on lasten tarkistus eli "piipien rasvaus" tai voidehoiva. Tällöin kukin lapsi saa aikuisen yksilöllisen huomion ja tämän huolenpitoa. Toinen rituaali on pieni välipala tuokion lopussa, joka on esimerkiksi hedelmänpala. Tuokio lopetetaan viemällä lapset yksitellen ulos esimerkiksi kantamalla kultatuolissa tai peiton sisällä.

Vuorovaikutusterapiassa käytettävissä leikeissä ei ole kilpailua eikä niissä käytetä leluja. Leikki perustuu vuorovaikutukseen. Leikkejä voivat olla esimerkiksi ilmapallon kuljetus, höyhenen puhallus tai kontaktileikit, kuten tuijotusleikki.

Terveisin Reetta Kyyrö ja Laura Kela
Diakonia-ammattikorkeakoulu

reetta.kyyro@XXXXXXXXXX
laura.kela@XXXXXXXXXX

Päiväkodin yhteyshenkilö XXXXXXXXXXX
09-XXXXXXXX

Lisätietoa Theraplay-menetelmästä:
www.theraplay.fi
www.theraplay.org

Liite 3: Kirje vanhemmille 2

Hyvät vanhemmat!

”Örkkimörkkikäsikerho” on nyt päättynyt. Sekä lapsilla että aikuisilla on ollut hauskaa yhdessä. Olemme iloisia että lapsenne osallistui kerhoon ja toivomme että myös lapsenne hyötyi siitä.

Aloitamme nyt opinnäytetyön kirjallisen työstämisen, ja opinnäytetyön on tarkoitus valmistua viimeistään syksyllä 2009.

Mikäli haluatte henkilökohtaista palautetta omasta lapsestanne, voitte ottaa meihin yhteyttä keväällä 2009 sähköpostitse. Vastaamme mielellämme myös muihin kysymyksiinne.

Opinnäytetyön valmistuttua esittelemme sen päiväkodin henkilökunnalle, jolloin olette myös tervetulleita kuulemaan produktistamme. Valmis työ löytyy Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetietokannasta sekä päiväkodilta.

Kiittäen yhteistyöstä

Reetta Kyyrö
reetta.kyyro@XXXXXX

Laura Kela
laura.kela@XXXXXX

Liite 4: Laulujen sanat

Alkulaulu:

(Lapsen nimi) kulta, (lapsen nimi) kulta, kiva kun oot täällä.
Ai ai ai ai ai, kiva kun oot täällä.

Loppulaulu:

Sinusta kauheesti tykkään,
siksi mä rutistan sua.
Eikä mua harmittais yhtään,
jos säkin halisit mua.

Liite 5: Leikit

Käden piirtäminen

Aikuinen ensin piirtää lapsen käden ääri viivat paperille, ja sitten maalaa lapsen käden, joka painetaan paperille. Lasten käsistä tehdyt kuvat laitetaan yhteiselle kartongille, johon tulee myös lasten keksimä ryhmän nimi.

Sanomalehden läpi isku

Lapsi saa lyödä sanomalehtipaperin rikki. Ensin lyödään yhden paperin läpi, sitten paperin kerroksia vähitellen lisätään.

Tervehdysleikki

Lapset ovat sikin sokin lattialla, ja aikuinen antaa luvan kulkea tilassa vapaasti esim. taputuksen tai musiikin aikana. Aikuinen antaa ohjeen, miten toista lasta/aikuista tervehditään (esimerkiksi pikkurillillä tai halauksella).

Paperipallojen heittäminen

Lapset heittelevät sanomalehdestä tehtyjä pehmeitä paperimöykkyjä toistensa ja aikuisten päälle. Haastetta leikkiin saadaan lopussa, kun lapset yrittävät osua paperipalloilla koriin.

Kilpikonna

Lapset ovat jumppamaton alla kilpikonnien jalkoina, ja jumppamatto on kilpikonnien kilpi. Aikuinen antaa lapsille ohjeita, mihin suuntaan kilpikonna kulkee. Lapset pyrkivät viemään kilpikonnaa samaan suuntaan huoneessa ilman että kilpi tippuu.

Maalinauhan rikkominen

Lapset juoksevat vuorotellen ”maaliin” ja katkaisevat maalinauhan (serpentiini). Lopussa lapset juoksevat samaan aikaan ja katkaisevat yhdessä maalinauhan.

Ilmapallon kuljetus

Lapset kuljettavat pareittain ilmapalloa välissään. Aikuinen antaa ohjeita, minkä ruumiinosien välissä palloa pidetään. Parit voivat vaihtua tai pysyä samoina. Palloa kuljetetaan esim. jalkojen, vatsojen ja päiden välissä.

Tasapainoiluleikki

Tasapainoillaan tyynypinon päällä, ja hypätään alas aikuisen avustuksella. Haaste kasvaa kun tyynyjä lisätään.

Pingispallojen puhallus

Leikkijät ovat kahdessa rivissä vastakkain. Lapset ja aikuiset puhaltavat pingispalloja toisilleen, koskematta niihin käsillä. Haastetta voidaan kasvattaa tarvittaessa lisäämällä välimatkaa.

Peili

Leikissä kukin vuorollaan tekee liikkeen tai ilmeen ja muut matkivat tätä. Leikissä käytetään musiikkia helpottamaan liikkeen syntymistä.

Vanutuppokosketus

Lapsi pitää silmiään kiinni, ja aikuinen koskettaa lasta kasvoihin tai kämmenelle vanutupolla. Tämän jälkeen lapsi osoittaa sormellaan koskettaen tämän paikan. Taustalla soi rauhallinen musiikki auttaen rauhoittumisessa.

Peitolla keinutus

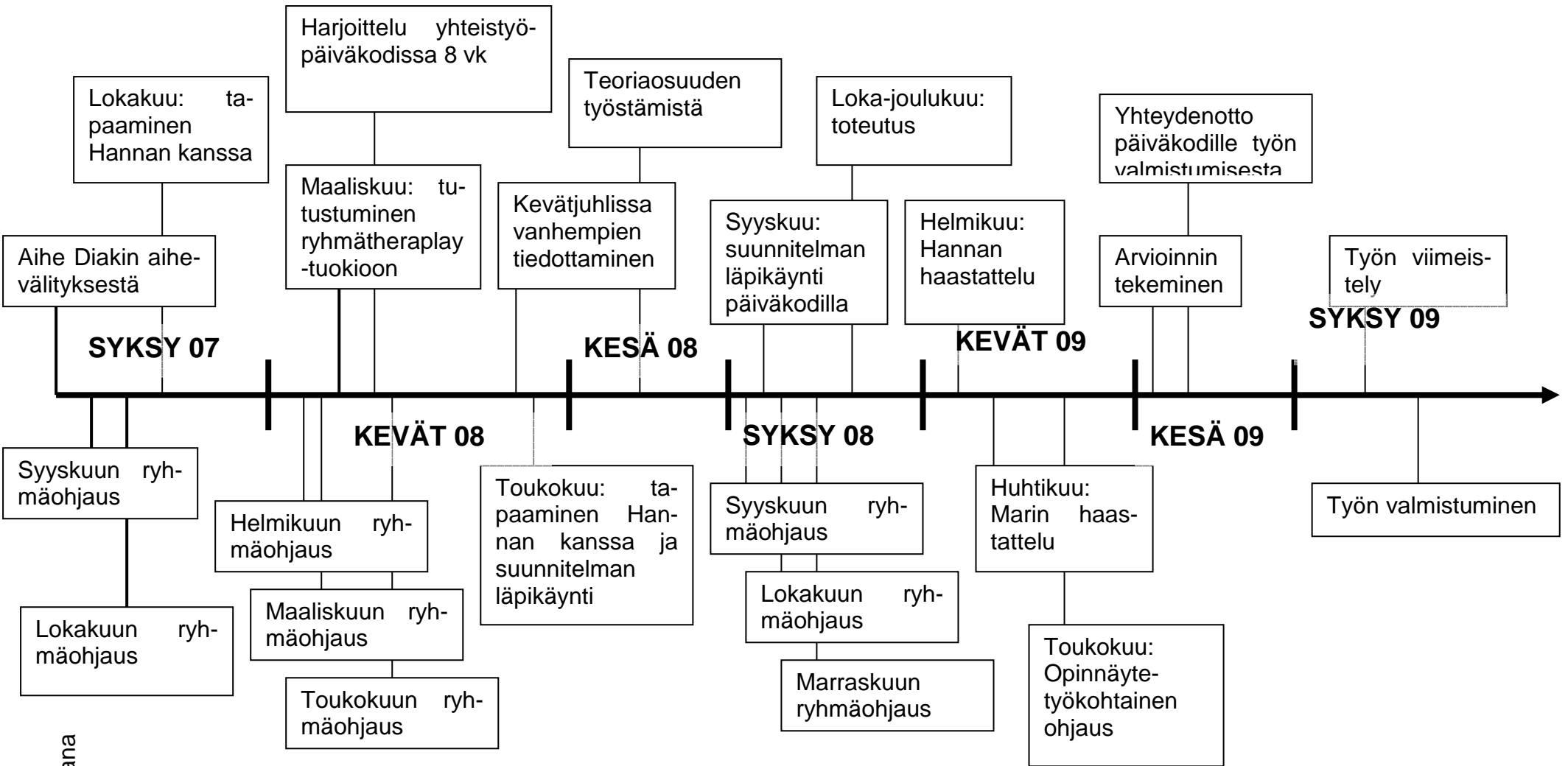
Aikuiset keinuttavat lasta peitolla. Lasta keinutetaan aluksi aivan lattian rajassa, ja luottamuksen lisääntyessä yhä korkeammalla ja kovempaa.

Autopesu

Lapset ovat jokainen vuorollaan autoja, jotka tulevat pesuun. Muut lapset ja aikuiset pesevät tätä kuten autopesussa: pesevät, huuhtelevat, vahaavat ja kuivaavat.

Ilmapalloleikki

Leikissä lasten on tarkoitus yhdessä pitää ilmapallo ilmassa. Leikin aikana aikuinen antaa ohjeita siitä, millä ruumiinosalla palloon saa koskea.

Liite 6: Aikajana

- Läpi prosessin yhteydenpito päiväkodin yhteyshenkilön kanssa sähköpostitse